

Nr 353.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet; given Stockholms slott den 18 oktober 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels godkänna härvid fogade förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 52 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8),
dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

GUSTAF.

Eije Mossberg.

Förslag

till

Kungörelse

om ändrad lydelse av 52 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8).

Härigenom förordnas, att i 52 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 skall närmast efter 12 mom. införas ett nytt moment, betecknat 12 a mom., av den lydelse nedan angives.

52 §.

12 a mom. Landsfogdarna. Landsfiskalerna. Poliskåren i Boden.

Tjänsteman är pliktig att, där så finnes påkallat med hänsyn till statens intresse, i enlighet med vad därom är särskilt stadgat med frånträdande av tjänsteutövningen övergå på avgångsstat mot åtnjutande av avlöning enligt grunder, som bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att bestämmelserna icke skola äga tillämpning å tjänsteman, vilken vid ikraftträdandet innehade och fortfarande innehar befattning, som i bestämmelserna avses.

Avlöning till
tjänsteman på
avgångsstat.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
18 oktober 1946.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Mossberg fråga angående *inrättande av avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet* samt anför därvid följande.

Inledning.

Under de senaste åren har vid flera tillfällen fråga väckts om införande av ökade möjligheter att från tjänsten skilja polispersonal, vars lämplighet eller pålitlighet ansetts kunna sättas i fråga.

1942 års *poliskommission*, vilken tillsatts med uppdrag att verkställa utredning rörande förekomsten inom polisväsendet av polismän, som vore knutna till, understödde eller kunde antagas vara beredda att understödja politiska ytterlighetsriktningar och därför icke kunde väntas under alla förhållanden fullt tillförlitligt fullgöra sin tjänsteplikt, avgav den 15 februari 1943 betänkande i anledning av undersökningen (SOU 1943: 5). I detta betänkande föreslog kommissionen dels utfärdande av lagbestämmelser om förbud för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet att tillhöra vissa sammanslutningar eller att främja deras verksamhet, dels ock såsom en ytterligare skyddsåtgärd inrättandet av en särskild avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet.

Sedan poliskommissionens betänkande varit föremål för remissbehandling, upprättades inom socialdepartementet en *promemoria*, vari förslaget om inrättande av en avgångsstat närmare behandlades. Över promemorian inhämtades genom remiss utlåtanden från samtliga länsstyrelser, vilka därvid i allmänhet bifogade yttrande av vederbörande landsfogde, ävensom från justitiekanslersämbetet, statskontoret, statspolisintendenten och svenska polisförbundet. Promemorian föranledde för det dåvarande icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I skrivelse den 12 maj 1944 väckte *överståthållarämbetet* fråga om vidtagande av åtgärder för att bereda ökade möjligheter att entlediga sådana polismän, som visat sig olämpliga för fortsatt polistjänst. Över denna skrivelse, som närmast avsåg införande av möjlighet att i administrativ ordning entlediga ordinarie polisman, som begått brott och befunnas uppenbart

olämplig till fortsatt polistjänst, inhämtades utlåtande av straffrättskommittén, varefter yttranden inforrades från samtliga länsstyrelser efter hörande av landsfogden i länet. I skrivelse den 18 december 1945 upprepade överståthållarämbetet sin tidigare framställning och hemställde nu att till övervägande måtte upptagas även frågan om en ytterligare utvidgning av möjligheterna att entlediga ordinarie polisman till att undantagsvis omfatta även fall, då vederbörande icke blivit av domstol dömd för brott. I yttrande, som överståthållarämbetet den 8 mars 1946 avgivit över en av tillkallad sakkunnig upprättad promemoria angående den allmänna säkerhetstjänstens fortsatta avveckling, har ämbetet vidare påyrkat att spörsmålet om inrättande av en avgångsstat måtte skyndsamt bringas till lösning.

De spörsmål som föranlett nu nämnda utredningar och framställningar ha nyligen berörts jämväl i annat sammanhang. Den 3 maj 1946 har sålunda Kungl. Maj:t på hemställen av chefen för justitiedepartementet tillsatt en särskild nämnd för att biträda med bedömning av uppkommande frågor rörande tjänstemän, som befaras brista i lojalitet mot samhället. I sitt anförande till statsrådsprotokollet i detta ärende erinrade chefen för justitiedepartementet bland annat om att för försvarsväsendets personal gällde särskilda regler angående prövning av vederbörandes lämplighet för anställning eller befordran inom försvarsväsendet och att vissa militära beställningshavare efter beslut av Kungl. Maj:t vore skyldiga att avgå, där så befundes påkallat av hänsyn till statens intresse. Denna särskilda kontroll vore motiverad av att de militära befattningshavarna intoge en särställning. Beträffande befattningshavare inom polisväsendet föreläge likartade skäl att på dem ställa särskilda krav i fråga om pålitlighet. För båda dessa yrkesgrupper, som tillsammans hade att svara för rikets yttre och inre säkerhet, gällde att det vore av synnerlig vikt att de icke bruste i lojalitet mot det samhälle som de vore satta att tjäna. Det vore vidare i hög grad önskvärt, att allmänheten hyste förtroende för dem. Förekomsten av nazistiska element i deras krets kunde äventyra detta förtroende. Ehuru någon mera allmän undersökning av de militära och polisiära tjänstemännens lojalitet mot samhället icke kunde anses påkallad syntes det dock lämpligt, att en särskild nämnd tillsattes, som kunde verkställa en allsidig och objektiv utredning i fall då en sådan syntes påkallad.

I anledning av vad sålunda förekommit har frågan om beredande av ökad möjlighet att från tjänsteutövning skilja polismän, vilkas pålitlighet eller lämplighet kan sättas i fråga, upptagits till förnyat övervägande inom socialdepartementet. Dessa överväganden ha resulterat i ett förslag till inrättande av en avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet. Enligt förslaget skola sådana befattningshavare under vissa närmare angivna förutsättningar genom beslut av Kungl. Maj:t kunna överföras å avgångsstat. Ett dylikt beslut innebär icke att vederbörande skiljes från tjänsten utan endast att han försättes ur tjänstgöring. Han bibehålles vid de med tjänsten följande avlönings- och andra förmåner, som kunna anses rättsligen tillförsäkrade honom, och är under vissa förutsättningar skyldig att återinträda i

tjänstgöring. Beträffande framdeles utnämnda befattningshavare förutsättes dock att vederbörande skall vara skyldig att vidkännas minskning i honom tillkommande avlöningsförmåner.

Jag anhåller nu att få redogöra för detta ärende.

Gällande bestämmelser angående förflyttning, avsättning och entledigande i administrativ ordning av befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet.

Till en början må lämnas en redogörelse för de nuvarande möjligheterna att förflytta eller från tjänsten skilja befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet. Därvid torde dessa med avseende å anställningsformen och den rättsliga ställningen i övrigt kunna fördelas på tre huvudgrupper. Såsom en första grupp upptagas de i statens tjänst anställda befattningshavarna vid polis- och åklagarväsendet: landsfogdar, landsfiskaler, landsfogdeassistenter, landsfiskalsassistenter och övriga tjänstebiträden åt landsfiskalerna ävensom befattningshavare vid den statliga poliskåren i Boden. Dessa befattningshavare äro underkastade bestämmelserna i civila avlöningsreglementet eller civila icke-ordinariereglementet, varjämte för dem gälla särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade instruktioner, tjänstgöringsreglementen eller liknande föreskrifter. En andra huvudgrupp utgöres av de lägre befattningshavare vid polisväsendet — fjärdingsmän och andra polismän — vilka tillsättas i den ordning, som föreskrives i 11 § 1—4 mom. lagen om polisväsendet i riket. Dessa befattningshavares rättsliga ställning regleras dels av 1925 års polisreglemente för riket, vari meddelas närmare bestämmelser om befattningshavarnas tillsättande och entledigande m. m., och dels av kommunala avlöningsreglementen och dylikt. Vissa minimibestämmelser rörande befattningshavarnas villkor i fråga om lön och pension äro meddelade i 1925 års polislöneförordning, vilken utfärdats av Kungl. Maj:t med riksdagen. Den tredje gruppen av befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet utgöres av de högre polisfunktionärerna i städerna. Hit höra polismästare, polisintendenter, statspolisassistenter, polisassessorer, polissekreterare och polisnotarier. Jämväl stadsfiskalerna, vilka i stor utsträckning äro polischefer, torde få räknas till denna grupp. Dessa befattningshavares anställningsvillkor och rättsliga ställning i övrigt regleras i huvudsak av de kommunala avlöningsbestämmelser som kunna finnas antagna. I stor utsträckning tillsättas emellertid befattningshavarna av Kungl. Maj:t eller av vederbörande länsstyrelse. Stadsfiskalerna tillsättas genom förordnande av justitiekanslern utom i Stockholm, där stadsfiskalerna tillsättas av Kungl. Maj:t genom fullmakt; extra stadsfiskal förordnas dock av justitiekanslern efter förslag av överståthållarämbetet. Instruktioner och liknande föreskrifter ha beträffande åtskilliga här ifrågavarande befattningshavare fastställts av Kungl. Maj:t. För stadsfiskalerna finnes en av Kungl. Maj:t utfärdad instruktion, vilken dock icke avser stadsfiskalerna i Stockholm, för vilka särskild instruktion är gällande, och ej heller den helt statligt anställde stadsfiskalen i Boden.

I fråga om skyldigheten för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet att låta förflytta sig till annan tjänst gälla för de i statens tjänst anställda ordinarie befattningshavarna bestämmelserna i civila avlöningsreglementet. Sådan befattningshavare är enligt 3 § 3 mom. nämnda reglementet pliktig att låta förflytta sig till annan stationeringsort eller annan befattning vid det verk han tillhör liksom ock, därest Kungl. Maj:t så prövar lämpligt, till befattning vid annat verk, å vilken reglementet är tillämpligt. För icke-ordinarie tjänsteman finnas inga motsvarande bestämmelser; sådan tjänsteman kan däremot i motsats till ordinarie tjänsteman entledigas efter skriftlig uppsägning.

Beträffande övriga befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet saknas generella bestämmelser om förflyttningskyldigheten. I åtskilliga fall torde dock på grund av förbehåll i kommunala avlöningsreglementen eller vid tillsättande av den befattning, varom är fråga, befattningshavare vara skyldig att, med bibehållen lön, övergå å annan befattning i vederbörande kommuns tjänst eller till ordinarie befattning i statens tjänst. Polisväsendets kommunala natur medför emellertid att utan befattningshavarens frivilliga medverkan förflyttning i regel icke kan ifrågakomma från ett polisdistrikt till ett annat. I de större poliskårerna torde dock finnas icke obetydliga möjligheter att överflytta i vart fall den lägre polispersonalen till annan tjänstgöring.

Vad härefter angår frågan om befattningshavares skiljande från tjänsten må först erinras, att såväl högre som lägre polispersonal i judiciell ordning kan dömas till avsättning från tjänsten på grund av begånget tjänstefel. Domstol har härvid att tillämpa de allmänna bestämmelserna om ämbetsbrott i 25 kap. strafflagen. Särskilt må här erinras om att enligt 17 § i nämnda kapitel vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i tjänsten är att betrakta som tjänstefel. Straffet är böter eller mistning av tjänsten på viss tid, men vid synnerligen försvårade omständigheter må dömas till avsättning. Vidare äro stadgandena i 2 kap. 18 § strafflagen tillämpliga å befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet liksom å andra ämbets- och tjänstemän. Enligt nämnda lagrum skall befattningshavare i regel dömas förlustig sin befattning, därest han begår brott och därför dömes till straffarbete eller svårare straff. Samma påföljd inträder, om befattningshavaren förbryter sig i annan allmän befattning än polis- eller åklagartjänsten och för detta brott förskyller avsättning från sådan befattning. Skulle omständigheterna det föranleda, kan han emellertid bibehållas vid befattningen och eventuellt i stället dömas till mistning av densamma på viss tid. Beträffande vissa slags brott — spioneri och därmed jämförliga brott — gälla vidare särskilda bestämmelser, enligt vilka sådan påföljd, som i 2 kap. 18 § strafflagen sägs, skall inträda även om vederbörande tjänsteman endast dömes till fängelse.

Medan möjligheterna att i judiciell ordning avsätta befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet äro enhetligt reglerade, gälla för olika slag av befattningshavare vitt skilda bestämmelser i fråga om entledigande i administrativ ordning. Vad först angår de statliga befattningshavarna saknas dylik

möjlighet såvitt angår landsfogdar och landsfiskaler, vilka innehava fullmakts-tjänster. Finnes landsfogde eller landsfiskal icke behörigen iakttaga sina tjänsteplikter, äger enligt gällande instruktioner justitiekanslersämbetet meddela landsfogde föreställning, respektive länsstyrelsen meddela landsfiskal varning. Vid upprepad eller svårare tjänsteförseelse skall åtal ske. Motsvarande bestämmelser gälla för landsfiskalsassistent ävensom annat tjänstebiträde åt landsfiskal som är ordinarie tjänsteman. Icke-ordinarie sådan tjänsteman, som finnes icke behörigen iakttaga sina tjänsteplikter, må däremot av länsstyrelsen entledigas från tjänsten. Landsfogdeassistent, som i sin tjänstgöring visat sig oskicklig, vårdslös eller försumlig, kan av justitiekanslern skiljas från förordnandet. Erinras må dock, att för närvarande samtliga landsfogdeassistenter — och landsfiskalsassistenter — äro icke-ordinarie tjänstemän och i följd därav torde kunna när som helst uppsägas från sina befattningar. För befattningshavare vid poliskåren i Boden gälla i här förevarande avseende icke några särbestämmelser i fråga om entledigande på annan grund än tjänstefel; härutinnan äro emellertid befattningshavarna vid nämnda poliskår — med undantag av stadsfiskalen — underkastade de bestämmelser om disciplinär bestraffning som gälla för kommunalt anställda polismän, vilka avses i 11 § 1—4 mom. polislagen.

I fråga om de sistnämnda gälla enligt 1925 års polisreglemente särskilda föreskrifter om entledigande i administrativ ordning och om disciplinär bestraffning. Ordinarie befattningshavare, som erhållit ständigt förordnande, må, om man bortser från pensioneringsbestämmelser, icke i administrativ ordning skiljas från tjänsten annat än som påföljd av upprepad eller svår tjänsteförseelse. Annan ordinarie befattningshavare kan därjämte skiljas från tjänsten om han på grund av mindre gott uppförande eller av annan anledning finnes för tjänsten olämplig. Befattningshavaren är emellertid i sistnämnda fall berättigad att erhålla avlöning under två månader från entledigandet. I fråga om extra befattningshavare med minst två års sammanhängande anställningstid gälla samma regler för entledigande som för ordinarie polisman, som ej innehar ständigt förordnande, varjämte sådan befattningshavare kan entledigas i anledning av indragning eller ändring av befattning. Befattningshavaren äger rätt till två månaders lön från entledigandet utom då skiljandet skett på grund av tjänstefel eller enligt pensioneringsbestämmelserna. Extra befattningshavare med mindre än två års anställningstid kan däremot entledigas när helst tjänsten det kräver. Befattningshavaren äger dock rätt till en månads avlöning utom i det fall att avskedandet skett på grund av tjänsteförseelse eller med stöd av eventuellt förefintliga pensioneringsbestämmelser för tjänstemannen. Befogenheten att i fall som nu nämnts pröva fråga om entledigande tillkommer länsstyrelsen och i fråga om vissa befattningshavare polischefen.

Beträffande bestraffning i disciplinär ordning gäller att befattningshavare vid polisväsendet enligt 17 § polisreglementet kan ådömas disciplinstraff i form av varning, förlust av löneförmåner under högst en månad, mistning av tjänsten under högst tre månader samt avsättning. Avsättning kan ådömas

endast om den felande tidigare undergått disciplinär bestraffning utan att låta sig rätta eller om tjänstefelet är av svår beskaffenhet. Såsom tjänstefel har i samma stadgande upptagits, att befattningshavare överskrider sin befogenhet eller åsidosätter vad honom åligger eller eljest visar oförstånd eller oskicklighet i tjänsten eller i sin enskilda vandel förhåller sig på sådant sätt, att aktningen för polistjänsten sättes i fara. Med avseende å tjänstefel av sistnämnda art korresponderar 17 § polisreglementet med 11 § i samma reglemente, som bland annat föreskriver, att befattningshavare i sin enskilda vandel skall så förhålla sig, att icke aktningen för polistjänsten sättes i fara. Den disciplinära bestraffningsrätten utövas av poliskollegium och i ringare fall av polischefen.

De bestämmelser för vilka nu redogjorts äro, såsom nämnts, tillämpliga endast å befattningshavare, som tillsätts i den ordning 11 § 1—4 mom. polislagen föreskriver. Beträffande de i 11 § 5 mom. polislagen omnämnda högre polisfunktionärer, vilka ej äro statstjänstemän, finnas några motsvarande generella bestämmelser ej meddelade. I regel torde beträffande dessa befattningshavare icke finnas möjlighet att annorledes än till följd av gällande pensioneringsbestämmelser i administrativ ordning skilja befattningshavaren från tjänsten. Såvitt angår stadsfiskalerna äger enligt för dem gällande instruktion justitiekanslern i vissa fall skilja stadsfiskal från tjänsten i anledning av begänget tjänstefel. Detta gäller dock icke stadsfiskalerna i Stockholm; extra stadsfiskal kan dock entledigas av justitiekanslern såväl på grund av tjänstefel som vid ådagalagd olämplighet för tjänsten i andra fall.

I detta sammanhang torde slutligen böra erinras, att frågan om bestraffning för ämbetsbrott upptagits till behandling i ett av straffrättskommittén i november 1944 avgivet betänkande med förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten (SOU 1944: 69). På grundval av nämnda betänkande har inom justitiedepartementet upprättats förslag till vissa strafflagsändringar, berörande bland annat ämbetsbrotten, vilket förslag remitterats till lagrådet för yttrande. I nämnda förslag har i 25 kap. 4 § strafflagen upptagits ett stadgande om straff för ämbetsbrott, som nära ansluter till det nuvarande stadgandet i 25 kap. 17 §. De nuvarande bestämmelserna i 2 kap. 18 § strafflagen om avsättning såsom påföljd av annat brott ha däremot i förslaget undergått en avsevärd utvidgning. Enligt förslaget 25 kap. 7 § skall sålunda gälla, att ämbetsman som dömes till straffarbete för brott för vilket han ej förskyllt ämbetsstraff, tillika skall avsättas; om särskilda skäl föranleda därtill må han dock bibehållas i tjänsten, i vilket fall suspension kan ådömas honom. Förskyller ämbetsmannen fängelse eller böter, skall dömas till avsättning, om han genom brottet visat sig uppenbarligen icke vara skickad att innehava tjänsten, eller till suspension, om han eljest i avsevärd mån skadat det anseende som innehavaren av befattningen bör äga.

Rörande förhållandet mellan den judiciella och den disciplinära bestraffningen innefattar nyssnämnda till lagrådet remitterade förslag, i likhet med straffrättskommitténs förslag, icke någon ändring i principiellt hänseende. Alltjämt skall, såsom för närvarande, ett tjänstefel principiellt medföra an-

svar allenast av ettdera slaget. Garantierna härför äro uteslutande av processuell natur. Därest åtal vid domstol anhängiggjorts först och frågan om ådömande av ämbetsansvar avgjorts i detta förfarande, anses förvaltningsmyndighet förhindrad att ingå i prövning, huruvida samma gärning skall medföra disciplinärt ansvar. Detta hinder föreligger vare sig domstolens avgörande gällt ämbetsstraffet såsom huvudstraff eller såsom påföljd i samband med ådömande av allmänt straff för brottet. Däremot kan disciplinär bestraffning ådömas då domstol väl ådömt allmänt straff men icke ingått i prövning av fråga om tillämpning av ämbetsstraff. Denna princip har såvitt angår polismän kommit till uttryck i 17 § 3 mom. polisreglementet, däri föreskrivits att om befattningshavare vid domstol tilltalats för annan brottslig gärning än tjänstefel, han må utan hinder därav på grund av samma gärning bestraffas disciplinärt. Med hänsyn till innehållet i nuvarande 2 kap. 18 § strafflagen föreligger sålunda beträffande brott i allmänhet möjlighet till efterföljande disciplinär bestraffning dels då brottet icke förskyllt straffarbete och därför överhuvud icke kunnat medföra ämbetsstraff, dels också då straffarbete ådömts men yrkande om ämbetsstraff icke blivit framställt och prövat av domstolen.

Avgångs- och disponibilitetsstat för personal vid försvarsväsendet m. m.

Såsom inledningsvis omnämnts kunna vissa militära beställningshavare genom beslut av Kungl. Maj:t förklaras skyldiga att avgå där så befinnes påkallat av hänsyn till statens intresse. Bestämmelserna härom återfinnas i kungörelserna den 30 juni 1942 (nr 684 och 686) om avgångsstat respektive disponibilitetsstat för personal vid försvarsväsendet. Då dessa bestämmelser varit vägledande vid de överväganden om inrättande av en avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet som ägt rum inom socialdepartementet torde det här vara lämpligt att lämna en sammanfattande redogörelse för berörda institut.

Avgångs- och disponibilitetsstaterna inom försvarsväsendet ha tillskapats för att göra det möjligt att från tjänstgöring avskilja sådana innehavare av officersbeställningar, som icke äro för sina uppgifter lämpliga. Föredragande departementschefen framhöll vid framläggandet av proposition i ämnet, att skillnad måste göras mellan de åtgärder, som kunde få omedelbar effekt, och de åtgärder, som på längre sikt vore möjliga att genomföra. Någon större principiell skillnad mellan de olika slag av åtgärder, som avsåges, borde visserligen icke föreligga. Av formella skäl föreläge emellertid den olikheten, att en anordning, som kunde få omedelbar effekt beträffande redan utnämnda beställningshavare, icke kunde genomföras med mindre de i vederbörligt avlöningsreglemente bestämda avlöningsförmånerna i princip bibehölles för beställningshavare, som avskilts från aktiv stat, medan statsmakterna vid genomförande av en mera bestående anordning för avskiljande av efter anordningens genomförande utnämnd beställningshavare från aktiv stat

hade möjlighet att besluta om minskning i avlöningsförmånerna. Denna olikhet betingades därav, att — bortsett från förtroendeämbetsmännen — avgångsskyldigheten principiellt icke kunde göras gällande gentemot redan utnämnda utan först gentemot beställningshavare, som nyutnämnts eller befordrats till högre beställning efter anordningens genomförande.

Ett omedelbart tillgodoseende av behovet av att från aktiv stat avskilja mindre dugliga befattningshavare, som ej vore förtroendeämbetsmän, kunde sålunda åstadkommas allenast på en väg, som i princip bevarade beställningshavarna vid dem tillkommande rättsligt bundna förmåner. För ändamålet föreslogs i propositionen inrättande av en avgångsstat.

För genomförande av en mera bestående anordning föreslogs införlivande med gällande lönebestämmelser av ett disponibilitetsinstitut inom försvarsväsendet, vilket skulle bli tillämpligt å beställningshavare, som utnämndes efter det erforderliga ändringar i gällande avlöningsreglemente trätt i kraft.

Enligt de för avgångsstaten meddelade bestämmelserna (kungörelsen 1942: 684) må med fullmakt tillsatt beställningshavare i vissa angivna lönegrader kunna överföras på avgångsstat, där så finnes påkallat med hänsyn till statens intresse. Beslut härom meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande försvarsgrenschef. Innan sådant förslag avgives, skola yttranden hava inhämtats från övriga beställningshavaren överordnade myndigheter eller chefer. Beställningshavare må jämväl på egen ansökan av Kungl. Maj:t överföras på avgångsstat, där avgången från aktiv stat finnes icke vara mot statens intressen stridande.

Beträffande avlöningsförmåner m. m. för beställningshavare å avgångsstat gäller, att lön utgår efter ortsgrupp A enligt den löneklass, beställningshavaren tidigare tillhört. Löneklassuppflyttning kan dock ske, i den mån beställningshavaren fullgör tjänstgöring. Utöver lön enligt löneklass utgå rörligt tillägg och kristillägg enligt för personal å aktiv stat vanliga grunder. Ifrågavarande beställningshavare äro tjänstgöringsskyldiga allenast i den omfattning, som stadgas för i reserven kvarstående pensionsavgången personal. Där så prövas lämpligt, må beställningshavare på avgångsstat, vilken förklarar sig därtill villig, uppehålla befattning, som är avsedd att bestridas av pensionerad militär personal, eller eljest tagas i anspråk för tjänstgöring inom försvarsväsendet. Vissa bestämmelser hava meddelats om ersättning under dylik tjänstgöring. Därest beställningshavare erhåller civil statsanställning eller avlönat statligt uppdrag, skall han avstå två tredjedelar av den honom eljest tillkommande lönen å avgångsstaten. Om den sammanlagda avlöningen härigenom skulle understiga de eljest å avgångsstaten utgående avlöningsförmånerna äger beställningshavare utfå skillnaden. Till beställningshavares dödsbo utgår begravningshjälp enligt de för personal på aktiv stat gällande grunderna. I fråga om rätt till tjänste- och familjepension samt skyldighet att vidkännas pensionsavdrag ävensom att avgå från beställningen på avgångsstaten och att därefter under viss tid tillhöra vederbörlig reserv skola de för motsvarande personal på aktiv stat gällande bestämmelserna äga tillämpning.

Vad härefter angår beställningshavare å disponibilitetsstat, har rättsgrundvalen för själva institutet skapats genom införande av bestämmelser i militära avlöningsreglementet. I reglementets 3 § har införts ett nytt moment (kungörelsen 1942: 683), vari stadgas skyldighet för militära och civilmilitära beställningshavare i vissa angivna högre lönegrader att avgå från beställningen, där så finnes påkallat med hänsyn till statens intresse. Beslut härom meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande försvarsgrenschefer. Innan sådant förslag avgives skola yttranden ha inhämtats från övriga beställningshavaren överordnade myndigheter eller chefer. Vidare stadgas att entledigad beställningshavare, som ej är förtroendeämbetsman, är berättigad att bliva försatt i disponibilitet mot åtnjutande av disponibilitetsarvode enligt grunder, som bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdagen. Beträffande förtroendeämbetsmän ankommer det på Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, huruvida sådan beställningshavare må bliva försatt i disponibilitet mot åtnjutande av vederbörligt disponibilitetsarvode. Beställningshavare må jämväl på egen ansökan av Kungl. Maj:t försättas i disponibilitet mot åtnjutande av disponibilitetsarvode, där avgången från aktiv stat finnes icke vara stridande mot statens intressen.

Till beställningshavare å disponibilitetsstat utgår disponibilitetsarvode med visst belopp för varje lönegrad (kungörelsen 1942: 686). Såsom utgångspunkt vid fastställandet av dessa arvoden har tagits för beställningen gällande pensionsunderlag, ökat med vederbörliga pensionsavdrag. Å arvodena utgå rörligt tillägg och kristillägg enligt samma grunder som för personal å aktiv stat. I fråga om tjänstgöringsskyldighet gälla samma bestämmelser som för beställningshavare å avgångsstat. Även beställningshavare å disponibilitetsstat må förordnas att uppehålla befattning, som är avsedd att bestridas av pensionerad militär personal, eller eljest tagas i anspråk för tjänstgöring inom försvarsväsendet. Närmare bestämmelser om ersättning under dylik tjänstgöring hava lämnats. Erhåller i disponibilitet överförd beställningshavare civil statsanställning eller avlönat statligt uppdrag, skall disponibilitetsarvodet bortfalla för den tid anställningen eller uppdraget varar, därest ersättningen härför uppgår till eller överstiger lönen i den förra beställningen. Om ersättningen understiger denna lön, får disponibilitetsarvodet bibehållas i den mån förmånerna sammanlagt icke överstiga den förra lönen. För den händelse beställningshavare på disponibilitetsstat erhåller ordinarie befattning i statens tjänst, har han därmed avgått från disponibilitetsstaten. I detta hänseende föreligger en olikhet med beställningshavare å avgångsstat, vilka med sin beställning kunna förena ordinarie befattning i statens tjänst (kungörelsen 1942: 685). I fråga om rätt för beställningshavare å disponibilitetsstat till tjänste- och familjepension samt skyldighet att vidkännas pensionsavdrag ävensom att vid inträde i pensionsåldern avgå från disponibilitetsstaten och att därefter under viss tid tillhöra vederbörlig reserv skola de för motsvarande personal på aktiv stat gällande bestämmelserna äga tillämpning.

Avlöningar till personal å avgångsstat samt disponibilitetsarvoden bestridas från särskilda anslagsposter i respektive avlöningsstater. Rörligt till

lägg utgår dock från särskild anslagspost och kristillägg gäldas från särskilt riksstatsanslag.

I detta sammanhang må även erinras om det inom utrikesförvaltningen förekommande disponibilitetsinstitutet. Av den redogörelse härför, som lämnas i propositionen 1942: 74, framgår, att Kungl. Maj:t sedan gammalt äger försätta diplomatisk eller konsulär tjänsteman i disponibilitet och sålunda avföra vederbörande från hans ordinarie tjänst. Någon närmare reglering av förutsättningarna härför finnes icke meddelad i författning eller eljest genom beslut av statsmakterna, utan Kungl. Maj:t äger i detta hänseende fria händer. Rättsgrunden för anordningen är numera regeringsformens § 35, som till förtroendeämbetsmän hänför samtliga diplomatiska och konsulära tjänstemän. Någon rätt till ekonomisk gottgörelse är icke tillförsäkrad tjänsteman, vilken försättes i disponibilitet, men Kungl. Maj:t äger befogenhet att tilldela sådan tjänsteman expektansarvode med belopp, som inom viss maximigräns fastställles efter Kungl. Maj:ts fria skön. Sättes arvodet ej lägre än till pensionsunderlagets belopp, bibehåller vederbörande sin pensionsrätt och äger alltså tillträda pension efter samma regler, som gälla för tjänstemän å aktiv stat. Fall ha förekommit, då expektansarvode tillerkänts befattningshavare, som ej återinträtt i tjänst eller vars inträde i ny beställning icke torde varit avsett. Stundom har Kungl. Maj:t i disponibilitet försatt tjänstemän utan att tilldela dem expektansarvode. Den huvudsakliga grunden för disponibilitetsinstitutet med däri innefattade regler om expektansarvode m. m. har emellertid ansetts vara, att den entledigade tjänstemannen skall kunna bibehållas i karriären och vid tillfälle kunna tilldelas en ny post.

Det må här framhållas, att disponibilitetsinstitutet inom utrikesförvaltningen sålunda skiljer sig från motsvarande institut inom försvarsväsendet, enär i det senare fallet är fråga om ett definitivt avskiljande av personal från den aktiva staten.

Poliskommissionens förslag om inrättande av en avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet.

Det utredningsuppdrag, som lämnades 1942 års poliskommission, avsåg, såsom inledningsvis nämnts, förekomsten inom polismännen av polismän, som vore knutna till, understödde eller kunde antagas vara beredda att understödja politiska ytterlighetsriktningar och därför icke kunde väntas under alla förhållanden fullt tillförlitligt fullgöra sin tjänsteplikt. Åt kommissionen uppdrogs tillika att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag, som kunde anses erforderliga för att inom polismännen skapa betryggande förhållanden i berörda hänseende.

Beträffande den verkställda undersökningen har kommissionen gjort följande sammanfattande uttalande.

Det är uppenbarligen ett samhällsintresse av stor vikt, att befattningshavarna inom polismännen under alla förhållanden lojalt fullgöra sina tjänsteåligganden. Polismännen utgöra en yrkesgrupp, på vilken det allmänna måste ställa särskilda krav i fråga om pålitlighet. Om de engagera sig för en verk-

samhet, som kan antagas ha till syfte att med våldsamma eller eljest olagliga medel omstörta den bestående samhällsordningen, kan effektiviteten hos ordningsmakten äventyras. I polisens uppgifter ingår bland annat att övervaka ytterlighetsriktningarna och deras verksamhet inom landet. Man har uppenbarligen anledning betvivla effektiviteten av en sådan kontroll, i den mån den omhänderhaves av sympatisörer till dessa riktningar. Särskilt i händelse av krig eller krigsfara kan förekomsten av ytterlighetsselement inom poliskårerna utgöra en allvarlig fara. Erfarenheterna från åtskilliga ockuperade stater ge vid handen, att sådana personer kunna svika sina plikter mot det egna landet och medverka till att dess motståndskraft förlamas eller åtminstone minskas. För att förebygga dylika risker är det av vikt att redan i fredstid i görligaste mån sörja för att icke inom ordningsmakten bedrivs en verksamhet, som är ägnad att undergräva disciplinen och uppluckra lojaliteten.

Kommissionen vill vidare framhålla, att det är av stor betydelse, att allmänheten hyser obetingat förtroende för polisen. Förekomsten av ytterlighetsmän inom polisväsendet är ägnad att äventyra detta förtroende och polisens anseende över huvud taget. Härigenom kunna svårigheter uppstå för polismännen att särskilt i ömtåliga situationer på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden.

Den av kommissionen verkställda undersökningen har, såsom redan i förväg kunnat antagas, givit vid handen, att den övervägande delen av polispersonalen är lojal mot den nuvarande samhällsordningen samt förtjänt av allmänhetens fulla förtroende.

Med hänsyn till polispersonalens stora numerär är det ett ganska ringa antal polismän, som anslutit sig till nationalsocialistiska eller närstående organisationer. Den fara, som denna anslutning kan innebära, torde i varje fall icke i nuvarande läge kunna anses vara synnerligen stor. Flertalet av de här avsedda polismännen torde knappast på grund av någon djupare övertygelse ha kommit i förbindelse med de nationalsocialistiska strömningarna och åtskilliga av dem som anslutit sig ha, sedan de fått närmare kännedom om organisationernas verksamhet och syften, lämnat dessa sammanslutningar.

Det finnes enligt kommissionens mening anledning antaga, att de flesta av de polismän, som visat sig hysa sympatier för ytterlighetsriktningarna i vårt land, i en kritisk situation skulle vara fullt lojala. Å andra sidan har kommissionen vid sina undersökningar träffat på några polismän, vilkas pålitlighet i ett dylikt läge med fog kan ifrågasättas.

Det kan emellertid knappast förnekas, att den mentalitet och allmänna inställning till svenska förhållanden, som kännetecknar ett icke obetydligt antal polismän, måste anses utgöra en ganska tacksam jordmån för nazistisk propaganda. Man får enligt kommissionens mening icke bortse från möjligheten, att de tendenser, som framträtt inom polisväsendet, i ett förändrat politiskt läge kunna avsevärt vinna i styrka och förhållandena bliva mera elakartade.

Det är därför enligt kommissionens uppfattning nödvändigt, särskilt i förebyggande syfte, att med kraft reagera mot varje ytterlighetstendens inom polisväsendet. En demokratisk statsledning bör icke finna sig i att inom ordningsmakten bedrivs en verksamhet, som är ägnad att rubba lojaliteten mot landet. Det måste stå klart för varje polisman, att han skall vara lojal mot det samhälle, som han åtagit sig att tjäna. Anser han sig icke kunna respektera denna grundläggande förutsättning för polistjänst, bör han lämna polisväsendet.

Med utgångspunkt från vad sålunda anförts har poliskommissionen i sitt betänkande till behandling upptagit frågan, huruvida den nuvarande polislag-

stiftningen erbjuder tillräckliga möjligheter att hålla polisväsendet fritt från inflytande av politiska ytterlighetsriktningar samt om förbättrade möjligheter kunna erhållas genom författningsändringar inom polislagstiftningens ram. Kommissionen har därvid övervägt, huruvida inskränkningar borde stadgas i rätten att överklaga polischefs beslut om förflyttning av polisman till annan tjänstgöring, enär dylik klagorätt av olika skäl, ej minst sekretesshänsyn, försvårar möjligheterna att effektivt utnyttja förflyttningsinstitutet. Emellertid har kommissionen för sin del ansett, att vad man skulle kunna vinna genom inskränkningar i besvärsrätten knappast skulle uppväga värdet av de garantier för saklighet och oväld vid personalfrågors behandling, som besvärsrätten innebär.

Vidare har poliskommissionen ingått på frågan, huruvida icke möjligheten att entlediga polismän på grund av olämplighet borde utsträckas till att avse även ordinarie befattningshavare med ständigt förordnande. Hærom har kommissionen anfört följande.

Att renodla sådan olämplighet, som har sin grund i samröre med politiska ytterlighetsriktningar eller dylikt, skulle knappast vara möjligt, utan det bleve nödvändigt att låta den ifrågasatta bestämmelsen få en mera allmän avfattning. Bestämmelsen skulle därigenom komma att i huvudsak innebära en återgång till den ordning, som rådde före den nu gällande polislagstiftningens tillkomst. Då kunde nämligen en ordinarie befattningshavare — enligt den särskilt i städernas polisreglementen allmänt förekommande s. k. olämplighetsparagrafen — avskedas, närhelst vederbörande polischef funnit honom olämplig för tjänsten eller mist förtroendet för honom. Detta tillstånd var uppenbarligen mycket otillfredsställande för polispersonalen, som med hänsyn till sitt många gånger ömtåliga arbete har behov av att känna trygghet i anställningsförhållandet. Å andra sidan gjordes det från åtskilliga håll gällande, att olämplighetsparagrafen vore nödvändig ur disciplinsynpunkt och för vidmakthållande av polisens anseende. Det torde icke heller kunna förnekas, att det med nuvarande lagstiftning kan vara svårt att i den utsträckning, polistjänstens intressen kräva, få uppenbart olämpliga polismän avlägsnade från sina befattningar. Här föreligger tydligen ett mycket svårlöst avvägningssproblem. Kommissionen är emellertid av den uppfattningen, att det med hänsyn till polispersonalens behov av trygghet knappast kan komma i fråga att återinföra en allmän olämplighetsparagraf, som skulle vara tillämplig även å ordinarie befattningshavare med ständigt förordnande. En sådan åtgärd skulle utan tvivel utlösa en stark reaktion även hos den stora massan lojala polismän. Då det i varje fall måste anses uteslutet att låta det ifrågasatta stadgandet få verkan mot polismän, som redan erhållit ständigt förordnande å ordinarie befattning, skulle stadgandet för övrigt i det aktuella läget få mycket ringa praktisk betydelse ur den synpunkt varom här är fråga.

Kommissionen har även behandlat möjligheterna av bestraffning för anslutning till eller verksamhet för politisk ytterlighetsriktning samt i detta hänseende gjort följande uttalanden.

Om en polisman i tjänsten bedriver politisk agitation eller eljest verkar för politiska syften, kan denna verksamhet ej sällan vara att anse såsom tjänstefel och följaktligen föranleda bestraffning i judiciell eller disciplinär väg. Detta kan bliva fallet antingen verksamheten avser en ytterlighetsrikt-

ning eller annan politisk meningsriktning. Förutsättningen för att tjänstefelet, om det bedömes disciplinärt, skall kunna föranleda avsättning är, att den felande tidigare undergått disciplinär bestraffning utan att låta rätta sig eller att tjänstefelet är av svår beskaffenhet. Det sistnämnda torde väl mera sällan kunna anses vara förhållandet med ett tjänstefel, som består däri, att befattningshavaren i tjänsten bedrivit politisk agitation. Vid judiciell prövning av tjänstefel blir 25 kap. strafflagen att tillämpa. Möjligheterna att döma till avsättning på grund av politisk agitation i tjänsten torde icke heller vid sådan prövning vara av någon större praktisk betydelse. I regel torde nämligen endast tillämpning av 25 kap. 17 § kunna ifrågakomma, och enligt detta lagrum kan den felande dömas till avsättning endast vid synnerligen försvårande omständigheter.

Av särskilt intresse är givetvis frågan, huruvida en polisman anslutning till eller verksamhet för en politisk ytterlighetsriktning kan vara att anse såsom sådant förhållande i polismannens enskilda vandel, varigenom aktningen för polistjänsten sättes i fara, och sålunda bliva föremål för disciplinär bestraffning. Att över huvud vissa yttringar i polismannens enskilda vandel upptagits såsom tjänstefel sammanhänger med polistjänstens särskilda beskaffenhet och de speciella krav, den ställer på sina övare. Med förhållande, som sätter aktningen för polistjänsten i fara, torde i främsta rummet åsyftas onycterhet, förargelseväckande beteende på offentliga platser och dylikt eller ett oordentligt levnadssätt i allmänhet. Att såsom tjänstefel bestraffa blotta anslutningen till en ytterlighetsriktning måste med nuvarande rättsregler anses uteslutet. Däremot torde agitation för en sådan riktning kunna bestraffas, därest den sker under anstötliga och utmanande former. Uppenbarligen kan en polisman genom ett dylikt beteende endast i mycket grova fall anses göra sig skyldig till ett så svårt tjänstefel, att det kan förskylla avsättning.

Med hänsyn till de gällande bestämmelsernas begränsade räckvidd kan det ifrågasättas, huruvida man icke skulle kunna i polislagstiftningen såsom en särskild tjänsteplikt, vars åsidosättande kunde föranleda disciplinär bestraffning, ålägga befattningshavare vid polisväsendet att avhålla sig från medlemskap i, respektive verksamhet för politiska organisationer av ytterlighetskaraktär. Därvid skulle man antingen överlämna åt den enskilde polismannen att bedöma, huruvida en viss organisation hade sådan karaktär, eller också låta förpliktelsen avse endast organisationer, som i detta hänseende blivit utpekade genom särskilt beslut av Kungl. Maj:t. Kommissionen kan emellertid för sin del icke förorda en sådan anordning i vare sig den ena eller den andra utformningen. Oavsett andra betänkligheter bestämmas denna kommissionens ståndpunkt redan därav, att anordningen skulle med föra, att disciplinära myndigheter — polischefer och poliskollegier — komme att pröva mål, som i själva verket icke hade karaktären av disciplinmål. Ett förbud för en viss kategori tjänstemän att tillhöra eller verka för vissa politiska organisationer skulle innebära ett så allvarligt ingrepp i den frihet i politiskt avseende, som av ålder tillkommer ämbets- och tjänstemän i Sverige, att prövningen av frågor om brott mot ett sådant förbud ovillkorligen bör förbehållas allmän domstol. Om ett förbud i sagda avseende finnes påkallat, synas bestämmelserna härom över huvud icke böra inarbetas i polisförfattningarna utan erhålla formen av en särskild lag.

Den betydelse, bestämmelserna om bestraffning av tjänstefel äga för möjligheten att hålla polisväsendet fritt från inflytande av politiska ytterlighetsriktningar, är i väsentlig mån beroende av i vilken utsträckning man kan döma till avsättning på grund av verksamhet för dylika riktningar. Av det föregående framgår, att detta med de nuvarande bestämmelserna endast un-

dantagsvis torde låta sig göra. Såsom en tänkbar utväg att inom polislagstiftningens ram effektivisera strävandena att förhindra ytterlighetsriktningarnas utbredning inom polisväsendet må därför i fullständighetens intresse även framhållas införande av vidgade möjligheter att döma till avsättning för tjänstefel. Härvid avses allenast den disciplinära bestraffningen; det lärer nämligen knappast kunna komma i fråga att i detta sammanhang ändra straffbestämmelserna i 25 kap. strafflagen, vilka tillämpas vid åtal inför domstol. Såsom förut nämnts kan avsättning tillgripas såsom disciplinstraff endast om den felande tidigare undergått disciplinär bestraffning eller om tjänstefelet är av svår beskaffenhet. Det synes kommissionen icke rimligen kunna ifrågasättas, att man skulle uppgiva denna begränsning. Kommissionen anser sig sålunda icke kunna förorda någon ökad möjlighet att i disciplinär väg döma till avsättning.

Sammanfattningsvis har 1942 års poliskommission uttalat, att den nuvarande polislagstiftningen icke erbjuder tillräckliga möjligheter, då det gäller att söka hålla polisväsendet fritt från inflytande av politiska ytterlighetsriktningar, samt att det knappast heller låter sig göra att genom författningsändringar inom polislagstiftningens ram skapa några väsentligt förbättrade möjligheter i detta hänseende. Andra utvägar måste således sökas. Kommissionen har för sin del föreslagit införandet genom särskild lagstiftning av förbud för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet att tillhöra vissa sammanslutningar eller att främja deras verksamhet. Såsom en ytterligare skyddsåtgärd — utöver förbudslagen — har poliskommissionen under framhållande av de ringa möjligheterna att från tjänsten skilja polismän, vilkas pålitlighet med fog kan sättas i fråga, föreslagit inrättandet av en särskild avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet, till vilken det under vissa förutsättningar skall vara möjligt att överföra befattningshavare, som eljest icke lagligen kunna skiljas från sin tjänst.

Kommissionen, som allenast uppdragit vissa huvudprinciper för ett avgångsinstitut, har i detta hänseende anfört bland annat följande.

Vid utformningen av närmare bestämmelser om den föreslagna avgångsstaten torde åtskilliga spörsmål av löne- och pensionsteknisk natur möta, för vilkas bedömande särskild sakkunskap erfordras. Därtill kommer, att det möjligen kan finnas skäl att överväga frågan om inrättande av en avgångsstat, till vilken befattningshavare vid polisväsendet skulle kunna överföras icke blott på grund av misstanke om opålitlighet i nu förevarande hänseende utan på grund av olämplighet för tjänsten över huvud. Kommissionen får i detta sammanhang erinra om att den tryggade ställning, de ordinarie befattningshavarna erhållit genom den nuvarande polislagstiftningen, stundom kan bereda svårigheter, då det gäller att få uppenbart olämpliga polismän avlägsnade från sina befattningar. Om en avgångsstat med den antydda större räckvidden anses böra övervägas, synes det ligga närmast till hands, att denna fråga behandlas av 1939 års polisutredning. Kommissionen inskränker sig därför i det följande till att angiva de huvudprinciper, efter vilka en avgångsstat synes böra anordnas, varvid kommissionen icke avser en sådan generell avgångsstat, som senast berörts, utan blott en avgångsstat, som direkt tager sikte på behovet att från utövningen av tjänsten skilja polismän, vilkas lojalitet mot landet med fog kan sättas i fråga.

I det föregående har önskvärdheten av en avgångsstat motiverats med en hänvisning till den tjänsteställning, som tillkommer ordinarie polismän med

ständigt förordnande. »Polismän» är i detta sammanhang liktydigt med befattningshavare vid polisväsendet, vilkas tjänsteställning regleras av de allmänna polisförfattningarna. Bestämmelserna om överförande å avgångsstat böra emellertid göras tillämpliga å alla sådana befattningshavare vid polisväsendet, som endast genom avsättning i judiciell eller disciplinär väg kunna skiljas från tjänsten. Möjlighet bör med andra ord finnas att å avgångsstat överföra även de i 11 § 5 mom. polislagen omförmälda högre polisfunktionärerna i den mån de tillsatts genom fullmakt eller konstitutorial.

Förutsättningen för att en befattningshavare skall kunna överföras å avgångsstat bör i anslutning till vad nyss anförts vara, att han på grund av sitt uppdräande eller av annan anledning icke kan väntas under alla förhållanden fullt tillförlitligt fullgöra sin tjänsteplikt. Under en sådan formulering rymmas tydligen alla fall, då en polisman visat sig så opålitlig, att det med hänsyn till statens intressen måste anses påkallat att skilja honom från utövningen av hans tjänst.

Kommissionen vill härvid understryka, att överförande å avgångsstat självfallet endast bör tillgripas i fall, då det icke är möjligt eller tillräckligt att förflytta befattningshavaren till annan tjänstgöring. Givet är också, att en befattningshavare icke bör överföras å avgångsstat, då omständigheterna äro sådana att han kan dömas till avsättning. Avgångsstaten är alltså avsedd endast såsom en sista utväg. Det torde kunna antagas, att den skulle komma till användning endast i undantagsfall, särskilt då förflyttningsmöjligheterna äro små.

Uppenbarligen är det av stor vikt, att hithörande frågor underkastas en omsorgsfull och strängt saklig prövning. Med hänsyn härtill torde det vara lämpligt att föreskriva, att beslut om överförande å avgångsstat skall fattas av Kungl. Maj:t efter framställning av vederbörande länsstyrelse.

Då kommissionen förordat inrättandet av en »avgångsstat» för befattningshavare vid polisväsendet, har den icke därmed avsett en avgångsstat i den begränsade betydelse ordet numera har för försvarsväsendets del — alltså i motsats till disponibilitetsstat — utan över huvud en anordning, som gör det möjligt att varaktigt försätta befattningshavare vid polisväsendet ur tjänstgöring utan att fördenskull helt skilja dem från tjänsten.

Tydligen bör befattningshavare som överförts å avgångsstat vara skyldig att åter träda i tjänst, om det befinnes kunna ske utan olägenhet ur det allmännas synpunkt. Som en följd härav måste han givetvis alltjämt anses tillhöra polisväsendet.

Befattningshavares överförande å avgångsstat medför givetvis en ökad kostnad för polisväsendet. Med hänsyn till ändamålet med avgångsstaten bör denna kostnad enligt kommissionens mening stanna å statsverket. Skulle det, så länge polisväsendet icke förstatligats, befinnas lämpligt att i första hand låta vederbörande polisdistrikt bestrida kostnaden, bör sålunda polisdistriktet av statsverket erhålla ersättning härför. Även detta är ett skäl för att låta Kungl. Maj:t avgöra, huruvida en befattningshavare bör överföras å avgångsstat.

Över poliskommissionens betänkande införskaffades *utlåtanden* från samtliga länsstyrelser, efter hörande av polismästaren i Stockholm respektive vederbörande landsfogde, ävensom från justitiekanslersämbetet, statspolisintendenten, styrelsen för svenska polisförbundet samt styrelserna för föreningarna Sveriges landsfogdar, Sveriges polismästare, Sveriges landsfiskaler och Sveriges stadsfiskaler. Det framlagda förslaget om inrättande av en avgångsstat lämnades tämligen genomgående utan erinran, ehuru i några utlå-

tanden gavs uttryck åt tveksamhet såväl av principiell natur som i fråga om själva behovet av en avgångsstat. Endast styrelsen för svenska polisförbundet avstyrkte uttryckligen förslaget om avgångsstaten.

Den inom socialdepartementet upprättade promemorian.

I den inom socialdepartementet upprättade promemorian angående ifrågasatt inrättande av en avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet ha behandlats vissa frågor av i första hand löne- och pensions-teknisk natur, som kunna uppkomma vid ett genomförande av poliskommissionens förslag i detta hänseende, ävensom spörsmålet om de rättsliga förutsättningarna för införande av ett avgångsinstitut.

Inledningsvis redogöres i promemorian för de avgångs- och disponibilitetsstater för personal vid försvarsväsendet, för vilka en redogörelse lämnats i det föregående. Vidare behandlas i promemorian frågan om de allmänna grunderna för ett avgångsinstitut med utgångspunkt från poliskommissionens uttalanden i ämnet. Vad angår spörsmålet, vilka befattningshavare, som skulle kunna bli föremål för ett överförande å avgångsstat, borde enligt promemorian anordningen i princip gälla såväl statligt som kommunalt anställda befattningshavare, vilka äro underkastade bestämmelserna i de allmänna polisförfattningarna. Genom sistnämnda avgränsning frånskildes polispersonalen vid försvarsväsendet, vilken icke borde inordnas under de tilltänkta föreskrifterna. Med befattningshavare vid polisväsendet syntes i förevarande sammanhang i första hand böra avses befattningshavare, vilken tillsättes i den ordning, som i 11 § 1—4 mom. i 1925 års lag om polisväsendet i riket finnes föreskriven. Emellertid borde även medräknas de i 11 § 5 mom. omförmälda befattningshavarna, i den mån de tillsatts genom fullmakt eller konstitutorial eller eljest erhållit en lika fast anställning. Borgmästare (kommunalborgmästare) eller ledamot av magistrat, som förordnats såsom polischef, borde ej underkastas de ifrågasatta bestämmelserna, enär vederbörandes befattning med polisväsendet genom beslut av Kungl. Maj:t kunde i annan ordning bringas att upphöra. Undantag syntes även böra göras för polisdomare, vilkas åligganden icke vore av den beskaffenhet att ett avgångsförfarande för deras vidkommande kunde anses påkallat. Däremot talade skäl för att stadsfiskal skulle vara underkastad bestämmelserna, även om han icke vore polischef. Bestämmelserna borde givetvis icke gälla sådana befattningshavare, som när som helst kunna entledigas, exempelvis icke-ordinarie befattningshavare i statens tjänst eller extra befattningshavare vid polisväsendet med mindre än två års sammanhängande anställningstid.

Beträffande härefter själva innebörden av ett överförande å avgångsstat erinras i promemorian, att poliskommissionen åsyftat en anordning, som gjorde det möjligt att varaktigt försätta befattningshavare vid polisväsendet ur tjänstgöring utan att fördenskull helt skilja honom från tjänsten. Befattningshavaren skulle sålunda vara skyldig att åter träda i tjänst, om det befunnes kunna ske utan olägenhet ur det allmännas synpunkt. I promemorian göres i detta hänseende följande uttalande.

Med denna utgångspunkt skulle överförandet å avgångsstat innebära, att befattningshavaren alltjämt innehar sin tjänst vid polisväsendet, ehuru han är försatt ur tjänstgöring. Med hänsyn till syftet med den nu ifrågasatta åtgärden synas vissa skäl tala för att denna erhåller en dylik innebörd. I fråga om befattningshavare, som redan tillträtt sina tjänster, torde för övrigt icke vara möjligt att i förevarande ordning skilja dem från sina tjänster. För befattningshavare, som framdeles utnämnas, torde knappast vara påkallat att i nu förevarande hänseende ge överförandet en annan innebörd, helst som det ur olika synpunkter torde vara önskvärt, att befattningshavaren under den tid han tillhör avgångsstaten alltjämt är underkastad polisförfattningarnas bestämmelser i fråga om bostadsort, befattningshavarens enskilda vandel, tillstånd för innehav av tjänst eller uppdrag eller för att själv eller genom ombud driva rörelse etc.

Det må i detta sammanhang framhållas, att disponibilitetsinstitutet vid försvarsväsendet innefattar en skyldighet för beställningshavare att »avgå» från sin beställning, varvid han — fränsett förtroendeämbetsmännen — är berättigad att bli försatt i disponibilitet mot åtnjutande av disponibilitetsarvode. En liknande konstruktion skulle kunna tänkas för polisväsendets vidkommande. Emellertid föreligger så tillvida en skillnad mellan det nu föreslagna institutet och motsvarande anordning vid försvarsväsendet som den sistnämnda uttryckligen åsyftade ett definitivt avskiljande från den aktiva staten. Den av poliskommissionen föreslagna avgångsstaten synes mera ansluta sig till syftet med disponibilitetsinstitutet inom utrikesförvaltningen, där avsikten är att vederbörande framdeles skall återinträda i tjänstgöring.

I fråga om de allmänna grunderna i övrigt för avgångsinstitutet delar promemorian vidare poliskommissionens uppfattning, att beslut om försättande å avgångsstat skall meddelas av Kungl. Maj:t efter framställning av vederbörande länsstyrelse samt att med hänsyn till ändamålet med avgångsstaten den därmed förenade kostnadsökningen för polisväsendet skall stanna å statsverket.

Beträffande frågan om de rättsliga förutsättningarna för införande av ett avgångsinstitut enligt angivna grunder, har i promemorian lämnats en kortfattad redogörelse för de bestämmelser i polisförfattningarna, som reglera anställnings- och avlöningsvillkoren för befattningshavarna vid polisväsendet. I promemorian anföres därefter följande.

Sammanfattningsvis torde kunna konstateras, att i polisförfattningarna eller vederbörande avlöningsbestämmelser icke finnas några stadganden, som kunna anses utgöra hinder för inrättande av en avgångsstat av den karaktär, som i det föregående förordats. Befattningshavare, som före de tilltänkta bestämmelsernas ikraftträdande erhållit fullmakt eller konstitutorial eller ständigt förordnande å ordinarie befattning, torde emellertid såsom poliskommissionen framhållit i princip vara berättigade att oaktat överförandet å avgångsstat bibehållas vid sina ekonomiska förmåner av tjänsten. Däremot föreligger ur rättslig synpunkt icke något hinder mot att meddela bestämmelser, enligt vilka de, som i framtiden erhålla dylika befattningar, skola vara skyldiga att övergå å avgångsstat mot åtnjutande av reducerade avlöningsförmåner.

Vad nu sagts står jämväl i överensstämmelse med den uppfattning, som kommit till uttryck vid överförande å indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet, som i olika sammanhang vidtagits med ordinarie befattningshavare i statens tjänst. Därvid har ansetts ligga i sakens natur, att en dylik åtgärd

kan vidtagas under förutsättning, att tjänstemannen bibehålles vid de löneförmåner, som blivit honom tillförsäkrade. Anställningens ordinarie natur har sålunda icke ansetts innefatta någon rätt för tjänstemannen till tjänstens utövning. Samma betraktelsesätt torde hava anlagts vid bedömande av motsvarande spörsmål i fråga om tvångsvis överförande på övergångsstat av personal vid försvarsväsendet, som blivit övertalig i samband med genomförande av 1925 års härordning, ävensom beträffande inrättandet av avgångs- och disponibilitetsstater inom försvarsväsendet. Erinras må jämväl, att kommunalt anställda befattningshavare kunna försättas ur tjänst vid tillämpning av bestämmelserna i 1932 års lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende.

Med denna uppfattning beträffande de rättsliga möjligheterna skulle alltså enligt promemorian statsmakterna kunna besluta införande av ett avgångsinstitut, som möjliggör, att, där så befinnes påkallat med hänsyn till statens intresse, försätta befattningshavare vid polisväsendet ur tjänstgöring. Härvid böra — fortsätter promemorian — redan befintliga befattningshavare med fullmakt, konstitutorial eller ständigt förordnande bibehållas vid dem tillkommande rättsligt bundna förmåner. I fråga om dem, som först efter tillkomsten av de nya bestämmelserna tillträda befattningar vid polisväsendet, torde enligt promemorian böra stadgas skyldighet att vid försättande ur tjänstgöring vidkännas viss löneminskning. Om en dylik åtskillnad upprätthölles, syntes det lämpligt att på samma sätt som vid försvarsväsendet inrätta två särskilda stater, mellan vilka emellertid icke skulle föreligga någon principiell skillnad. Vad benämningen å dessa stater angår anser promemorian praktiska skäl tala för att man liksom vid försvarsväsendet låter benämningen avgångsstat avse den anordning, som i princip bevarar nuvarande befattningshavare vid dem tillförsäkrade förmåner. För befattningshavare, som framdeles tillträda sina tjänster med skyldighet att vidkännas löneminskning, skulle benämningen disponibilitetsstat kunna tänkas. Emellertid hade vid utformningen av bestämmelserna i 3 § allmänna tjänstepensionsreglementet förutsatts, att försättande i disponibilitet innebär avgång från innehavande befattning. I betraktande härav syntes övervägande skäl tala för en annan benämning i förevarande fall, i vilket hänseende i promemorian föreslagits uttrycket indragningsstat.

Om avgångs- och indragningsstaterna erhöle den innebörd, som sålunda förordats, skulle de befattningar, vilkas innehavare överföras å dylik stat, icke kunna i vanlig ordning återbesättas med ordinarie innehavare. I betraktande härav borde enligt promemorian Kungl. Maj:t erhålla bemyndigande att besluta om den tillfälliga ökning av antalet ordinarie statliga tjänster, som därav kunde bliva påkallad. Beträffande övriga befattningar syntes motsvarande ökning kunna genomföras genom beslut av vederbörande kommunala organ. Ökningen skulle icke medföra någon merkostnad för polisdistriktet. I promemorian förut-sattes nämligen, i enlighet med vad poliskommissionen uttalat, att den med de nya anordningarna förenade kostnadsökningen borde stanna å statsverket, därvid det förefölle ändamålsenligt att i första hand låta vederbörande polisdistrikt bestrida kostnaden, varefter polisdistriktet borde erhålla ersättning härför av statsmedel.

I de yttranden, som avgivits över promemorian har, vad till en början angår frågan om lämpligheten eller behovet av att inrätta avgångs- och indragningsstater för personal vid polisväsendet, förslaget i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan principiell erinran, varvid från flera håll uttryckligen framhållits, att behov av dylika anordningar finge anses ådagalagt. I några fall ha emellertid betänkligheter framförts mot förslaget, vilket främst synes bero på att förutsättningarna för överförande till dylik stat icke närmare preciserats.

Länsstyrelsen i Stockholms län, som i sitt utlåtande över poliskommisionens betänkande fann uppslaget om inrättande av en avgångsstat värt att göras till föremål för närmare utredning, anförde i sitt yttrande, att innan bestämd ståndpunkt kunde tagas till lämpligheten av de ifrågasatta åtgärderna, bättre än i promemorian skett borde klarläggas, under vilka förutsättningar vederbörande befattningshavare skulle vara skyldig underkasta sig överflyttning till avgångsstat. Länsstyrelsen hade emellertid av promemorian funnit framgå, att anordnande av en avgångsstat å förevarande område icke mötte hinder ur rättslig synpunkt.

Länsstyrelsen i Uppsala län erinrade om att länsstyrelsen i sitt utlåtande över poliskommisionens betänkande förklarade sig allenast på det sätt tillstyrka förslaget om avgångsstat, att detsamma finge giltighet blott under samma tid som den ifrågasatta förbudslagen samt att polismannen därefter hade rättighet att inträda i sin förutvarande lönegrad. Denna uppfattning vidhöll länsstyrelsen, som därjämte ytterligare underströk, att polispersonalens trygghet i dess anställning vore så viktig för rättssäkerheten, att densamma borde lida inskränkning endast i den mån rikets intresse på grund av krig eller krigsfara eller därav föranledda förhållanden det krävde. I fortsättningen uttalade länsstyrelsen, att den grundläggande frågan under vilka förutsättningar överförande till avgångsstat må förekomma icke blivit fullt klarlagd. Enligt kommissionens förslag skulle förutsättningen vara, att befattningshavaren på grund av sitt uppträdande eller av annan anledning icke kunde väntas under alla förhållanden fullt tillförlitligt fullgöra sin tjänsteplikt. Länsstyrelsen anförde i detta hänseende följande.

Den sålunda använda formuleringen synes emellertid innefatta en serie av jämförelsevis obetydliga tjänsteförsummelser, vilka icke påkalla en så ingripande åtgärd som överföring på avgångsstat. Poliskommisionen framhåller dessutom, att en dylik åtgärd icke bör tillgripas, då vederbörande kan dömas till avsättning liksom ej heller då risken av hans otillförlitlighet kan avlägsnas genom hans förflyttning. Jämväl dessa fall inbegripas emellertid under nyssnämnda formulering.

Beträffande avgångsstaten för personalen vid försvarsväsendet stadgas såsom förutsättning allenast att »så finnes påkallat med hänsyn till statens intresse». En så vid formulering inbjuder till överföring på avgångsstat på grund av olämplighet i allmänhet. Den strider således mot ett av poliskommisionen gjort uttalande och tillgodoser icke det intresse av polispersonalens trygghet i sin anställning, vilket länsstyrelsen förut framhållit såsom viktigt ur allmän synpunkt. Måhända kan det också tänkas, att en så vagt avfattad och därför bekvämt användbar bestämmelse, intagen i en kungörelse om avgångsstat, skulle få ersätta den av poliskommisionen före-

slagna förbudslagen, vilken dock torde vara kärnpunkten i den tillämnade reaktionen mot ytterlighetstendenser bland polispersonalen.

Om man utgår från att åtgärderna icke böra gå längre än att det egentliga syftet därmed blir tillgodosett, nämligen att hålla polisväsendet fritt från befattningshavare, vilka på grund av påvisbara sympatier för politiska ytterlighetsriktningar anses opålitliga men icke straffbara enligt förbudslagen, synes i stadgandet angående förutsättningen böra uttryckligt angivas, att befattningshavaren kan befaras under särskilda förhållanden åsidosätta sin tjänsteplikt i vad den avser rikets säkerhet eller skydd mot allvarliga störningar av ordningen inom landet. (Jämför lagen om upplösning av vissa sammanslutningar den 14 juni 1940, § 1).

Slutligen framhöll länsstyrelsen, att om man som länsstyrelsen ansåge avgångsstat för polisväsendet böra begränsas till att skapa trygghet för staten mot ytterlighetsriktningar inom polisväsendet, anledning torde saknas att införa skyldighet för framdeles utnämnd befattningshavare att i administrativ ordning försättas ur tjänstgöring med minskning av löneförmånerna. Länsstyrelsen avstyrkte sålunda inrättande av den ifrågasatta indragningsstaten.

Även *länsstyrelsen i Jönköpings län* framhöll, att förslag sänkades till bestämmelser, under vilka förutsättningar en befattningshavare skulle kunna avstängas från sin tjänst. På grund härav och då behovet av de ifrågasatta åtgärderna beträffande polisen finge anses synnerligen ringa, ansåge sig länsstyrelsen förhindrad tillstyrka förslaget.

Såväl *länsstyrelsen* som *landsfogden i Kristianstads län* uttalade att de tilltänkta bestämmelserna borde erhålla provisorisk karaktär. Ytterligare påpekades, att ett överförande å indragningsstat torde komma att äga rum i mycket begränsad omfattning, enär vid framdeles skeende tjänstetillsättningar en noggrann prövning av vederbörandes pålitlighet kunde antagas komma att ske just ur de synpunkter, som berörts i poliskommissionens betänkande. På grund härav ifrågasatte länsstyrelsen, huruvida man icke med bibehållande av möjligheterna att från tjänstgöring avstänga såväl nuvarande som blivande befattningshavare kunde nöja sig med ett enda avgångsinstitut, varigenom vissa förenklingar med avseende å detaljbestämmelserna skulle kunna ernås.

Av principiella skäl och då det förefölle tveksamt, huruvida behov kunde anses föreligga av de tilltänkta anordningarna, förklarade sig *landsfogden i Gävleborgs län* icke kunna biträda förslaget.

Även *landsfogden i Västernorrlands län* fann det tveksamt, huruvida något verkligt behov föreläge att inrätta en avgångsstat.

Under förutsättning att förslaget betraktades såsom en av utomordentliga förhållanden föranledd provisorisk nödfallsåtgärd ville *länsstyrelsen i Jämtlands län* ej avstyrka detsamma.

Justitiekanslersämbetet framhöll, att ämbetet i sitt utlåtande över poliskommissionens betänkande uttalat sina betänkligheter mot förslagen. Ämbetet hade därvid framställt erinran mot att förutsättningen för en befattningshavares överförande på avgångsstat vore mycket vagt angiven samt vidare yttrat, att det icke syntes vara klart, huruvida det vore rättsligen möjligt

att förordna om befattningshavares överförande å avgångsstat mot hans bestridande. De sålunda antydda betänkligheterna hade enligt ämbetets mening icke undanröjts genom innehållet i promemorian. Efter att närmare ha redogjort för behandlingen vid 1942 års riksdag av frågan om avgångs- och disponibilitetsstater vid försvarsväsendet framhöll ämbetet, att förutsättningen för en tillämpning av de i promemorian åsyftade bestämmelserna erhållit en alltför vidsträckt formulering. Vidare syntes det tveksamt, om man ägde försätta befattningshavare ur tjänstgöring under de avsedda förhållandena samt om ej tjänstemannen med framgång kunde göra anspråk på samtliga de med tjänsten förenade förmånerna, oavsett om de vore formligen tillförsäkrade honom eller icke. Sammanfattningsvis anfördes i utlåtandet följande.

Självfallet är det av den största betydelse att samhällsfientliga element i möjligaste mån förhindras i sin skadebringande verksamhet. Och särskilt motbjudande är det, om inom samhällets egna skyddsorgan finnas funktionärer, som icke äro pålitliga utan kanske i ett kritiskt ögonblick göra det som är rakt motsatt deras tjänsteplikt. Det är emellertid av synnerlig vikt att även — och kanske icke minst — vid bekämpandet av samhällsfarliga företeelser inga åtgärder vidtagas, vilkas laglighet med fog kan dragas i tvivelsmål. Enligt justitiekanslersämbetets mening böra sådana åtgärder som de här föreslagna anstå i avbidan på den utredning av frågan om revision av de i §§ 35 och 36 regeringsformen meddelade bestämmelserna om statstjänstemännens rättsliga ställning, som konstitutionsutskottet vid 1942 års riksdag föreslagit och samma riksdag hos Kungl. Maj:t begärt. Först sedan en sådan utredning klarlagt, huru den för förvaltningen så betydelsefulla frågan om tjänstemäns oavsätlighet bör regleras, samt nödiga förutsättningar i grundlag skapats för åtgärder av föreslagen art, torde dylika åtgärder böra bliva föremål för ytterligare övervägande.

Även om laga hinder icke skulle anses möta för ett genomförande av förslagen till avgångs- och indragningsstater för befattningshavare vid polisväsendet, vill dock justitiekanslersämbetet ifrågasätta, huruvida förslagen icke innebära en onödigt hård behandling. Ett försättande ur tjänstgöring av sådana skäl, varom här är fråga, kan lätt drabba oskyldiga. Och rimligt vore möjligen att, därest det anses nödvändigt att taga denna risk, åtminstone full ekonomisk kompensation lämnades i samtliga de antagligen ej alltför talrika fall, i vilka tillämpning av föreslagna bestämmelser skall behöva ifrågakomma.

Statskontoret framhöll inledningsvis, att om och i den mån förhållandena inom polisväsendet påkallade särskilda åtgärder för att hålla polisväsendet fritt från inflytande av politiska ytterlighetsriktningar — vilket statskontoret för sin del emellertid icke kunde finna tillfyllest ådagalagt — syftet med den av 1942 års poliskommission ifrågasatta avgångsstaten för polisväsendet enligt ämbetsverkets mening borde kunna vinnas genom mera närliggande åtgärder. Därest ökade möjligheter att tillgodose samhällets behov av skydd mot opålitlig polispersonal vore erforderliga, syntes det statskontoret vara den naturliga vägen att komma tillrätta med här avsedda förhållanden att taga steget fullt ut och införa en bestämmelse, som beredde möjlighet att avskeda polisman, som icke ansåges pålitlig.

Från beslutet var generaldirektören *Björck* skiljaktig och yttrade bland annat:

Den av 1942 års poliskommission verkställda utredningen synes mig till fullo ådagalägga, att behov av särbestämmelser för polispersonalen föreligger. Det framstår för mig uppenbart, att det för ett demokratiskt samhälle måste utgöra en ovillkorlig plikt att tillse, att den lagbundna ordningen under alla omständigheter effektivt tryggas. För framtiden bör en tillfredsställande ordning kunna uppnås enligt den av statskontoret anvisade utvägen att återgå till tidigare diskvalifikationsgrunder ur synpunkten av olämplighet för tjänsten, därvid enligt min mening dock beslutanderätten läser böra centraliseras i Kungl. Maj:ts hand. Beträffande tidigare anställda polismän i kommunal tjänst, vilka må finnas olämpliga, synes man vara hänvisad att lita till det ifrågasatta avgångsinstitutet.

Styrelsen för *svenska polisförbundet* erinrade, att förbundsstyrelsen i sitt tidigare utlåtande över poliskommissionens betänkande bestämt avstyrkt inrättandet av en avgångsstat, vilken enligt styrelsens mening icke skulle skänka tillräcklig trygghet mot kränkningen av rättssäkerheten. I utlåtandet över promemorian anfördes vidare.

Styrelsen finner, att nu upprättade promemoria icke heller innehåller något förslag till skydd för rättssäkerheten utan endast avhandlar de ekonomiska förmåner, som böra tillerkännas å avgångs- eller indragningsstat överförda befattningshavare. Förslag saknas nämligen angående de betingelser, under vilka en befattningshavare skall kunna avstängas från tjänst. Styrelsen anser sig därför icke kunna frångå sin tidigare angivna ståndpunkt.

Skall trots detta avgångsinstitutet införas, måste betryggande bestämmelser utarbetas, så avfattade, att riskerna för att oskyldiga personer drabbas därav så långt möjligt undanröjas. Den utredning, på vilken Kungl. Maj:t skall grunda sitt beslut om överförandet till avgångs- eller indragningsstat, får icke vara byggd på berättelser, som fått avgivas utan ansvar eller edsförpliktelse.

Beträffande härefter de allmänna grunderna i övrigt för de ifrågasatta anordningarna anfördes i utlåtandena bland annat följande synpunkter.

Statskontoret uttalade rörande frågan om vilka befattningshavare, som skulle kunna överföras å avgångs- eller indragningsstat, att de statligt anställda befattningshavarna syntes på grund av för dem stadgad förflyttningsskyldighet kunna undantagas, då möjlighet alltid torde finnas att placera sådan befattningshavare vid polisväsendet i annan statligt befattning.

Vidare uttalade sig *överståthållarämbetet*, *länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings och Kalmar län* samt *landsfogdarna i Kalmar och Gävleborgs län* emot promemorians förslag, att bestämmelserna skulle gälla jämväl stadsfiskal, som icke är polischef, varvid i allmänhet framhölls, att sådan stadsfiskal icke tillhör polisväsendet utan är att betrakta såsom funktionär inom rättsväsendet.

Från ett par håll — *länsstyrelsen och landsfogden i Kalmar län* samt *landsfogden i Uppsala län* — ifrågasattes en utvidgning av bestämmelserna till att gälla även andra befattningshavargrupper än polispersonalen.

Frågan om prövningsmyndigheten berördes i några utlåtanden. Sålunda förklarade *länsstyrelsen i Uppsala län* sig ha övervägt, huruvida prövningen borde överlämnas åt domstol. Länsstyrelsen fortsatte:

Då emellertid det här kan gälla att bedöma en allmänpolitisk situation, vilken kanske ligger utanför domstolarnas kännedom eller varom bevisning

icke kan eller bör framläggas, synes domstolsprövning icke vara lämplig. Enligt poliskommissionens förslag till förbudslag är det Kungl. Maj:t, som utfärdar förbud för befattningshavare att tillhöra viss sammanslutning eller att främja dess verksamhet och i lagen angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m. har upplösningsbeslutet jämväl överlämnats åt politiskt organ, Kungl. Maj:t och riksdagen eller, då riksdagen ej är samlad, Kungl. Maj:t. Först efter det upplösningsbeslut meddelats, ankommer det på domstol att pröva talan om påföljd för fortsättning av den upplösta sammanslutningens verksamhet. Poliskommissionens förslag att beslut om överförande å avgångsstat skall meddelas av Kungl. Maj:t efter framställning av vederbörande länsstyrelse torde således böra godtagas.

Landsfogden i Gävleborgs län ansåg ett oefftergivligt villkor för förslagets genomförande vara, att betingelserna för ett ingripande mot en tjänsteman konstaterats föreligga av något för ändamålet särskilt tillsatt organ eller kollegium.

Justitiekanslersämbetet ifrågasatte likaledes, om icke möjligen ett domstolsbetonat organ i någon form borde få medverka vid prövningen av fråga om åtgärds vidtagande.

Även styrelsen för *svenska polisförbundet* synes ha åsyftat något liknande, då i utlåtandet anfördes, att beslut om överförande å avgångs- eller indragningsstat icke borde få grundas på berättelser, som fått avgivas utan ansvar eller edsförpliktelse.

Det i promemorian behandlade spörsmålet om tillfällig ökning av antalet tjänster vid överförande av befattningshavare å avgångs- eller indragningsstat berördes i några utlåtanden, varvid även framfördes tanken att i stället för dylik ökning uppehålla befattningen med vikarie. *Statskontoret*, som förordade vikariatsförordnande, ansåg, att därest det sedermera skulle visa sig, att den överförde icke lämpligen borde få återgå till sin tjänst och icke heller kunde förflyttas till annan tjänst, riksdagens medgivande borde inhämtas till hans överförande till allmänna indragningsstaten. I samband därmed skulle framställning få göras hos riksdagen om återbesättande av hans tidigare befattning med ny ordinarie innehavare. Något sådant bemyndigande för Kungl. Maj:t att öka antalet ordinarie statliga tjänster, som förutsatts i promemorian, skulle alltså icke vara erforderligt.

Även *länsstyrelsen i Hallands län* uttalade sig för vikariatsförordnande. För den händelse emellertid ny tjänst inrättades, borde enligt länsstyrelsens mening föreskrivas, att den av de två tjänsterna, vilkens innehavare först avginge, icke skulle återbesättas.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län framhöll, att vid ökning av antalet tjänster på grund av överförande å avgångs- eller indragningsstat borde stadgas skyldighet för den nye befattningshavaren att åtaga sig annan tjänstgöring inom polisväsendet, för den händelse den överförde återginge i tjänst.

Slutligen må i detta sammanhang nämnas, att *länsstyrelsen i Örebro län* och *statskontoret* ansågo benämningen indragningsstat mindre lämplig, då detta uttryck gäve anledning antaga, att en befattning indragits, vilket emellertid icke vore fallet. Om benämningen disponibilitetsstat av i promemorian anförda skäl ej kunde användas, ifrågasattes om man ej kunde skilja på de båda arterna

av avgångsstat genom att benämna den ena avgångsstat med full lön och den andra avgångsstat med avkortad lön.

Överståthållarämbetets framställningar.

Överståthållarämbetets inledningsvis omnämnda *skrivelse den 12 maj 1944* avsåg, såsom tidigare nämnts, frågan om införande av ökade möjligheter att entlediga sådana polismän, som på grund av begånget brott finge anses olämpliga för fortsatt polistjänst. I skrivelsen anförde ämbetet, att det vore av utomordentlig vikt icke blott att ordningsmakten, såsom här i landet vore fallet, förtjänade allmänhetens förtroende, utan även att den åtnjöte detsamma. Här för måste emellertid särskilda anspråk uppställas på den enskilde polismannens karaktär och vandel. Att brott beginges av en befattningshavare vid polisväsendet behöfde icke i och för sig medföra, att allmänhetens förtroende för ordningsmakten rubbades. Fara här för uppkomme dock, om allmänheten finge det intrycket, att samhällets reaktion mot de felande icke vore tillräckligt stark. För det allmänna rättsmedvetandet framstode därvid som det väsentligaste, att en polisman, vilken begått brott av beskaffenhet att dokumentera hans olämplighet för polistjänsten, icke bleve i tillfälle att efter utståndet straff fortsätta sin verksamhet i polisens tjänst. I motsatt fall skapades lätt en misstro bland allmänheten, som drabbade icke blott den felande utan ordningsmakten i dess helhet och minskade dennas möjligheter att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina betydelsefulla uppgifter i samhällets tjänst.

I skrivelsen har vidare framhållits, bland annat, att möjligheten att i administrativ ordning avsätta befattningshavare som begått brott vore inskränkt till de fall då domstolen icke haft att pröva den brottsliga gärningen som ämbetsbrott. Sedan härefter i skrivelsen återgivits vissa uttalanden från förarbetena till polislagstiftningen på här ifrågavarande punkt, har i skrivelsen anförts följande.

Genom att betrakta klandervärt uppförande i polismannens enskilda vandel såsom ett tjänstefel, vilket i likhet med i tjänsten begångna förseelser kan medföra avsättning såsom en av poliskollegiet ådömd disciplinär bestraffning — i svårare fall omedelbart men eljest vid återfall — har man velat skapa garantier för att befattningshavare, som visat sig olämpliga för polistjänsten, skola kunna skiljas därifrån. Det åsyftade resultatet har emellertid icke uppnåtts. Detta beror i främsta rummet där på att de svårare fallen av förseelser i tjänsten som regel icke bliva bestraffade i disciplinär ordning utan åtalas vid domstol. Då domstolarna därvid ansett sig ha att tillämpa samma bestämmelser som gälla för tjänstemän i allmänhet, bliva de särskilda krav, som polistjänsten ställer på sina utövare, icke i tillräcklig grad beaktade. Följden härav blir att en vid domstol åtalad polisman många gånger icke dömes till avsättning, ehuru beskaffenheten av den begångna förseelsen tydligt angiver, att han är olämplig för fortsatt polistjänst. Den praxis beträffande straffmätningen, som utbildats vid domstolarna i de mera allvarliga fall av tjänsteförseelser, vilka hänskjutas till deras prövning, kan givetvis icke heller undgå att utöva inflytande på tillämpningen av de disciplinära straffbestämmelserna.

Beträffande en av ämbetet i här förevarande avseende verkställd undersökning rörande förhållandena inom Stockholms poliskår under tiden från 1930 års ingång har ämbetet anfört, att i ett antal fall polismän, som begått brott, för vilka de åtalats inför domstol, icke blivit dömda eller lagligen kunnat dömas till avsättning, oaktat brotten varit av den beskaffenhet att de skyldiga lämpligen icke borde bibehållas i polistjänst. Sålunda hade i ett av dessa fall polisman dömts till böter för misshandel av anhållen, medan i två fall polisman dömts till böter för misshandel och tjänstefel. En polisman hade dömts till böter för delaktighet i fosterfördrivning och en annan likaledes till böter för snatteri. I ett fall hade en polisman för sedlighetsbrott dömts till en månads fängelse. För misshandel av tjänsteman i tjänsteutövning hade en befattningshavare dömts till mistning av tjänsten under fyra månader. I ett fall hade polisman för bedrägeri dömts till fängelse i fyra månader. I ett annat fall hade en polisman av underrätt dömts till avsättning för det han underlåtit att efter order anhålla och till straffanstalt införa efterlyst person utan i stället underrättat personen ifråga, att han vore eftersökt av polisen. Högsta domstolen fastställde visserligen underrättens beslut, men av nåd nedsattes dock straffet till mistning av tjänsten under sex månader. I ett fall slutligen dömdes en befattningshavare till böter och avsättning för misshandel av anhållen. Överrätt upphävde emellertid underrättens beslut och ådömde honom i stället för avsättning mistning av tjänsten under viss tid.

Överståthållarämbetet har härefter anfört följande.

Enligt överståthållarämbetets mening skulle de nu angivna förhållandena kunna åberopas som skäl för en sådan skärpning av allmänna strafflagens bestämmelser, att polisman, som gjort sig skyldig till brott av allvarigare beskaffenhet alltid skulle avsättas. Då lagbestämmelser av sådan innebörd, om än icke främmande för svenskt rättssystem, dock äro sparsamt förekommande, skulle de med fog kunna av polispersonalen betraktas som en klasslagstiftning och överståthållarämbetet har därför icke ansett sig böra föreslå en sådan åtgärd. En skärpning av de disciplinära straffbestämmelserna skulle icke innebära någon lösning av föreliggande fråga, eftersom man därigenom icke skulle erhålla någon ökad möjlighet att från tjänsten skilja sådana befattningshavare som av domstol blivit dömda för tjänstefel. Någon ytterligare prövning av det begångna tjänstefelet med utgångspunkt från polisreglementets bestämmelser kan nämligen såsom ovan framhållits enligt nu gällande lagstiftning icke förekomma och en utvidgning av den disciplinära bestraffningsrätten till att omfatta jämväl de fall, då domstol redan prövat, huruvida den brottsliga gärningen innefattat tjänstefel, synes av principiella skäl icke heller vara lämplig.

Mot en skärpning av straffbestämmelserna talar även det förhållandet, att det här icke är fråga om att åstadkomma en strängare bestraffning av den enskilde polismannen utan syftet endast är att skapa bättre förutsättningar för ordningsmakten att fullgöra sina uppgifter i det allmännas tjänst genom att möjliggöra en utgallring av sådana polismän, som genom sin vandel satt förtroendet för ordningsmakten i fara.

Den enda framkomliga vägen att nå en tillfredsställande lösning av denna fråga torde vara att öka möjligheterna att i administrativ ordning skilja en olämplig polisman från tjänsten utan att detta entledigande dock har karak-

tären av en bestraffning. En sådan lösning av frågan skulle också skapa förutsättningar för bestämmelser i syfte att för vederbörande befattningshavare mildra de ekonomiska konsekvenserna av ett entledigande bland annat därigenom att lön skulle utgå under en viss kortare tid samt rätten till intjänad pension bibehållas.

I skrivelsen har vidare anförts, att en möjlighet att på grund av visad olämplighet entlediga även ordinarie polisman med ständigt förordnande med hänsyn till polismännens trygghet och självständighet måste starkt begränsas. Såsom en första förutsättning borde sålunda fordras att befattningshavaren blivit av domstol genom lagakraftätagande utslag dömd för brott av sådan beskaffenhet, att det framstode som uppenbart, att han vore olämplig till fortsatt polistjänst. Vidare borde prövningen av frågan om entledigande ankomma icke å polismyndighet utan å länsstyrelsen, vilkens beslut om befattningshavarens entledigande kunde genom besvär underställas Kungl. Maj:ts prövning. Genom bestämmelser av nu antytt innehåll skulle emellertid vinnas erforderlig möjlighet att utgallra sådana polismän, vilka genom sin vandel satt förtroendet för ordningsmakten i fara samtidigt som de enskilda befattningshavarnas anspråk på trygghet och säkerhet tillgodosåges.

Överståthållarämbetet har slutligen anført, att bevarandet av allmänhetens förtroende för polismakten vore icke blott ett allmänt intresse utan i lika hög grad av betydelse för landets lojala och plikttrogna polismän, vilka såge sitt arbete försvårat och sin arbetsglädje förminskad av den misstro, som några få olämpliga polismän ansvarslöst uppväckt mot den dugande tjänstemannakår, som de aldrig bort fått tillhöra. Stockholms stads polisenämnd med vilken ämbetet samrätt, hade förklarat sig tillfullo dela de synpunkter, ämbetet anført. Från polisenämndens sida hade även framhållits, att ett genomförande av ämbetets förslag icke skulle ställa polismännen i sämre ställning än de befattningshavare, som vore underkastade bestämmelserna i allmänna tjänstereglementet för Stockholms kommunalstyrelse. Enligt dessa bestämmelser kunde nämligen en befattningshavare, som gjort sig skyldig till fel eller försummelse i tjänsten, av vederbörande kommunala nämnd uppsägas från sin befattning, om omständigheterna vore sådana, att befattningshavaren genom felet eller försummelsen måste anses hava ådagalagt uppenbar olämplighet för befattningen. Dessutom skulle entledigande ske, om befattningshavaren ådömts frihetsstraff för brott av sådan beskaffenhet, att han icke kunde anses lämplig att bibehållas i sin befattning.

På grundval av det anförda har överståthållarämbetet hemställt om sådan ändring i gällande polisreglemente, att ordinarie befattningshavare, som erhållit ständigt förordnande, kunde av länsstyrelsen skiljas från tjänsten, om han blivit av domstol dömd för brott av sådan beskaffenhet att det vore uppenbart att befattningshavaren vore olämplig för fortsatt polistjänst.

Över överståthållarämbetets skrivelse infordrades *ytttranden* från samtliga länsstyrelser i samband med att dessa anmodades yttra sig över straffrättskommitténs förut omnämnda betänkande med förslag till lagstiftning om

brott mot staten och allmänheten. Av länsstyrelserna uttalade sig flertalet i den riktningen, att straffrättskommitténs förslag till ändrade regler om avsättning såsom påföljd av annat brott syntes, därest det genomfördes, vara tillräckligt för att tillgodose de synpunkter överståthållarämbetet framfört. Ett flertal länsstyrelser (i Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Gotlands och Blekinge län) tillstyrkte dock den av överståthållarämbetet ifrågasatta anordningen. Av sistnämnda länsstyrelser påpekade *länsstyrelsen i Kronobergs län*, att ett genomförande av straffrättskommitténs förslag komme att medföra, att sedan en polisman varit föremål för åtal vid domstol, det vore uteslutet att med stöd av polisreglementet ådöma avsättning såsom en disciplinär bestraffning vid sidan av det av domstolen utmätta straffet. De olägenheter, överståthållarämbetet påpekat, komme sålunda att förvärras och behovet av den ifrågasatta ändringen i polisreglementet bleve större. Mot densamma kunde emellertid anföras principiella betänkligheter. Länsstyrelsen förordade för sin del skärpning av villkoren för antagning till ordinarie polisman. Då detta kunde verka först i framtiden tillstyrkte länsstyrelsen överståthållarämbetets framställning, dock med tillägg, att dylikt entledigande i administrativ ordning borde ifrågakomma endast i enstaka fall, när särskilda omständigheter föreläge. *Landsfogden i länet* hade emellertid, i likhet med flertalet övriga landsfogdar, ansett straffrättskommitténs förslag vara tillfyllest.

I *skrivelse den 18 december 1945* framhöll överståthållarämbetet, att även om straffrättskommitténs förslag bleve upphöjt till lag, man därmed dock icke nådde syftet med ämbetets tidigare framställning, nämligen ökade möjligheter att skilja olämpliga polismän från tjänsten utan att dessa dock skulle behöva dömas till avsättning såsom en bestraffning. Om entledigandet skedde i administrativ ordning i form av uppsägning, kunde lättare tillskapas förutsättningar för att i tid från polismakten avlägsna olämpliga befattningshavare samtidigt som åtgärder kunde vidtagas för att för vederbörande lindra följderna i ekonomiskt hänseende av ett entledigande. Detta vore påkallat icke blott av skyldig hänsyn till vederbörande polisman utan även för att icke, till skada för polisverkets effektivitet och anseende, den bestraffande myndigheten skulle visa sig obenägen att tillämpa bestämmelserna om uppsägning.

Överståthållarämbetet anförde därefter följande.

De erfarenheter som gjorts inom Stockholms poliskår, sedan överståthållarämbetets förut berörda framställning avläts, hava icke blott understrukit behovet av bestämmelser av det innehåll, som av ämbetet föreslagits, utan snarare givit vid handen, att möjligheter böra finnas att på grund av olämplighet entlediga ordinarie polismän med ständigt förordnande redan på ett tidigare stadium, än som i framställningen förutsattes, eller således redan innan deras olämplighet blivit konstaterad genom ett begånget brott, för vilket de av domstol blivit dömda till ansvar. Ett entledigande utan att vederbörande blivit dömd för brott bör givetvis endast kunna ifrågakomma, då särskilda skäl därtill föreligga, och synes lämpligen böra ske i form av förtidspensionering eller med annan skälig gottgörelse enligt grunder, som böra fastslås i allmän författning. Därest sådana möjligheter redan nu före-

funnits, skulle man säkerligen i flera fall kunnat undvika händelser, som kastat sin skugga över poliskåren och minskat allmänhetens förtroende för densamma, något som givetvis kommer att försvåra polisens fortsatta arbete och förminska arbetsglädjen för landets lojala plikttrogna polismän, vilka oförskyllt få lida för vad ett mindretal olämpliga polismän låtit komma sig till last.

Under återopande av det anförda har ämbetet hemställt om förnyat övervägande av ämbetets tidigare framställning samt att därvid även måtte övervägas frågan om en ytterligare utvidgning av möjligheterna att entlediga ordinarie polismän med ständigt förordnande till att undantagsvis omfatta även fall, då vederbörande icke blivit av domstol dömd för brott.

Såsom inledningsvis nämnts, har överståthållarämbetet vidare i *yttrande den 8 mars 1946* över en av särskilt tillkallad sakkunnig avgiven promemoria angående den fortsatta avvecklingen av allmänna säkerhetstjänsten och därmed sammanhängande frågor ånyo påyrkat en lösning av här förevarande spörsmål. Ämbetet har därvid anført att den omständigheten att denna fråga fått vila otvivelaktigt bidragit till den förtroendekris gent emot ordningsmakten, som framkallats bland annat därav att det inom landets poliskår funnits ett antal befattningshavare som anslutit sig till viss politisk ytterlighetsriktning.

I detta sammanhang torde böra nämnas, att *1939 års polisutredning* i sitt betänkande med förslag till förstatligande av polisväsendet i riket m. m. (SOU 1944: 53) icke ifrågasatt någon ändring i nu gällande principer rörande polispersonalens entledigande i administrativ ordning. Utredningen har härvid framhållit, att det borde beaktas att såsom tjänstefel av polisman ansåges, förutom vad därmed i allmänhet förstås, jämväl om han i sin enskilda vandel förhölle sig på sådant sätt, att aktningen för polistjänsten sättes i fara. Vidare borde uppmärksammas, att genom det av utredningen föreslagna förstatligandet av polisväsendet ökade möjligheter till förflyttning av personalen uppkomme. För befattningshavarna komme att gälla en allmän skyldighet att låta sig förflytta till annan stationeringsort eller annan befattning vid polisverket liksom också, därest Kungl. Maj:t prövade lämpligt, till befattning vid annat verk, å vilket civila avlöningsreglementet ägde tillämpning. Härigenom borde enligt utredningens mening erforderliga möjligheter föreligga till sådana omplaceringar av polispersonalen som kunde av förhållandena påkallas.

Föredraganden.

Med den ställning ordningsmakten intager inom samhället är det av utomordentlig vikt att dess lojalitet och pålitlighet icke behöver sättas i fråga. Erfarenheterna från de gångna krigsåren visa, att förekomsten inom ordningsmakten av element, som kunna antagas vara beredda att i en kritisk situation svika sin tjänsteplikt, kan medföra allvarliga konsekvenser. Det måste därför vara angeläget att sörja för att dylika element icke vinna inträde i ordningsmakten ävensom att inom ordningsmakten redan

anställda befattningshavare, vilkas pålitlighet med fog kan sättas i fråga, avkopplas från tjänsten.

De undersökningar som verkställdes av 1942 års poliskommission gävo vid handen, att den övervägande delen av polispersonalen var lojal mot den nuvarande samhällsordningen och förtjänt av allmänhetens fulla förtroende samt att av de befattningshavare, som på ett eller annat sätt haft anknytning till nazistiska eller närstående organisationer, de flesta kunde förväntas komma att i en kritisk situation visa sig fullt lojala. Kommissionen påträffade emellertid vid sina undersökningar ett mindre antal polismän, vilkas pålitlighet i ett dylikt läge kunde med fog ifrågasättas.

Det politiska läget är numera ett annat än vid den tidpunkt, då poliskommissionens undersökningar verkställdes, och den fara, som förekomsten av polismän med nazistisk anknytning vid nämnda tid kunde innebära, lär numera få anses väsentligt mindre. Denna omständighet rubbar emellertid icke riktigheten av kommissionens uppfattning, att det i förebyggande syfte är nödvändigt att ingripa mot förekomsten av opålitliga element inom polisväsendet. Man kan icke bortse från möjligheten att under givna omständigheter även enstaka opålitliga element kunna genom att direkt eller indirekt påverka sina kolleger åstadkomma farliga splittringstendenser inom polisväsendet. Jag är därför ense med poliskommissionen om att befattningshavare vid polisväsendet, vilkas pålitlighet med fog kan sättas i fråga, böra skiljas från tjänsten eller i varje fall från utövning av tjänsten. Då gällande polislagstiftning icke erbjuder tillräckliga möjligheter härutinnan, måste sådana skapas. Av skäl som närmare utvecklats av poliskommissionen och i den i anledning av kommissionens betänkande inom socialdepartementet upprättade promemorian synes man därvid böra realisera kommissionens förslag om inrättande av en särskild avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet.

Frågan om inrättande av en dylik avgångsstat synes emellertid böra övervägas icke endast med hänsynstagande till nödvändigheten att förhindra ett eventuellt illojalt handlande från vissa befattningshavares sida. Enligt min uppfattning bör frågan ses ur en vidare synvinkel. Att ordningsmakten åtnjuter obestridd auktoritet är en nödvändig förutsättning för att den skall kunna fullgöra sin uppgift att trygga allmän ordning och säkerhet. Uppenbarligen måste auktoriteten menligt påverkas av att inom ordningsmaktens led finnas befattningshavare som med fog kunna antagas hysa en mot vår demokratiska samhällsordning fientlig inställning. Härigenom kunna, särskilt i ömtåliga situationer, svårigheter uppstå för polisen att på ett tillfredsställande sätt fullfölja sina uppgifter. Ordningsmaktens effektivitet kan såsom en följd härav avsevärt försvagas. Ur denna synvinkel måste sådana befattningshavare, varom här är fråga, från samhällelig synpunkt anses olämpliga för fortsatt polistjänst och det måste anses ligga i samhällets intresse att möjligheter finnas att avkoppla dem från polistjänstens utövning.

Vad sålunda anförts leder över till den av 1942 års poliskommission i förbigående berörda frågan om inrättande av en avgångsstat, till vilken be-

fattningshavare vid polisväsendet skulle kunna överföras icke blott på grund av misstanke om bristande lojalitet utan på grund av olämplighet för polistjänsten överhuvud. Lika väl som en polisman kan ha förverkat allmänhetens förtroende av förstnämnda skäl, kan han ha förverkat detta förtroende på grund av andra omständigheter. Det kan erinras, att denna synpunkt var föremål för beaktande i samband med tillkomsten av 1925 års polislagstiftning. Under förarbetena till denna lagstiftning framhölls, att polistjänsten ställde alldeles särskilda krav på sina utövare och att brister i levernet, vilka icke för en annan tjänsteman skulle behöva föranleda avsked om de icke framträdde under tjänsteutövningen, kunde göra det rent av stötande för rättsmedvetandet att låta befattningshavaren fortsätta med sin verksamhet som ordningens och säkerhetens upprätthållare. Med hänsyn härtill infördes föreskriften att klandervärt uppförande i polismannens enskildaandel skulle betraktas såsom tjänstefel. Härigenom ville man skapa garantier för att befattningshavare som visat sig olämpliga för polistjänsten skulle kunna skiljas därifrån.

Det sålunda åsyftade resultatet synes emellertid icke ha nåtts. I sitt betänkande framhöll 1942 års poliskommission, att det med nuvarande regler om polismanns entledigande kunde vara svårt att i den utsträckning polistjänstens intresse det krävde få uppenbart olämpliga polismän avlägsnade från sina befattningar. Vad överståthållarämbetet anfört i sin framställning den 12 maj 1944 om vidgade möjligheter att i administrativ ordning från tjänsten skilja polisman som begått brott synes mig vidare på ett övertygande sätt ådagalägga, att den nuvarande ordningen på detta område icke är tillfredsställande. Såvitt angår polismän som begått brott synes detta till en del sammanhånga därmed att, sedan domstol haft att pröva frågan huruvida viss gärning är att betrakta som tjänstefel, någon disciplinär bestraffning av befattningshavaren på grund av samma gärning anses icke kunna komma i fråga samt att till följd härav den särskilda bestämmelsen att brister i polismanns enskildaandel skola anses såsom tjänstefel icke kommit att bli tillämplig i den omfattning lagstiftaren torde ha avsett. Det synes också troligt, att domstolarna mången gång, då fråga uppkommit att döma en polisman till avsättning, påverkats av de för den tilltalade mycket allvarliga verkningar som en avsättning enligt gällande bestämmelser innebär, och att fördens skull understundom icke dömts till avsättning i fall då polismannens skiljande från tjänsten ur allmän synpunkt varit önskvärt.

I flertalet av de yttranden, som avgivits över överståthållarämbetets nyssnämnda framställning, har behovet av de av överståthållarämbetet förordade åtgärderna ifrågasatts under hänvisning till väntad ny lagstiftning angående bestraffning av ämbetsbrott. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår är ett förslag härutinnan för närvarande föremål för lagrådets granskning. Därest detta förslag genomföres, kommer det i större utsträckning än för närvarande att ankomma på domstol att pröva huruvida polisman som begått brott, vilket icke är att anse som tjänstefel, tillika skall avsättas. Samtidigt minskas utrymmet för den administrativa prövningen av frågan huruvida brottet skall

anses utgöra en sådan brist i polismannens enskilda vandel att disciplinärt ingripande på grund därav är påkallat. Alltjämt kommer emellertid — vare sig domstol eller administrativ myndighet skall pröva frågan om polisman- nens eventuella skiljande från tjänsten — intressemotsättningen mellan det allmännas krav på de polisiära befattningshavarnas oförvitlighet och hänsynen till den enskildes utkomst- och försörjningsmöjligheter att bestå. För min del kan jag icke antaga annat än att vid den avvägning som här måste göras samhällets intresse i åtskilliga fall kommer att få vika för hänsynen till den enskilde. Detta är emellertid otillfredsställande. En anordning, som fullt ut tillgodoser samhällets intresse utan att samtidigt åsidosätta den en- skildes, synes mig fördenskull vara påkallad.

Såsom överståthållarämbetet anfört i sin skrivelse den 18 december 1945 kunna vidare fall förekomma, då en polisman som icke begått brott är — exempelvis på grund av ådagalagd grov omdömeslöshet eller av liknande an- ledning — så olämplig för fortsatt polistjänst, att det ur allmän synpunkt är önskvärt att han avstänges från fortsatt utövande av polistjänsten. Även för detta fall synes det befogat att möjligheter stå till buds att tillgodose det allmännas intresse av att en sådan åtgärd kommer till stånd.

Av vad jag sålunda anfört framgår, att jag finner ett behov föreligga av ändrade bestämmelser i här förevarande avseende. I likhet med 1942 års poliskommission anser jag det emellertid icke böra ifrågakomma att — med återgång till vad som vanligen gällde före tillkomsten av 1925 års polislag- stiftning — införa någon bestämmelse om allmän olämplighet såsom grund för polismans skiljande från tjänsten i administrativ ordning. Det måste ligga även i statens intresse att polispersonalen åtnjuter all den trygghet i anställ- ningen som är förenlig med hänsynen till de särskilda krav som måste ställas på polistjänstens utövare. På grund härav böra eventuella föreskrifter om be- fattningshavares avstängning från tjänsteutövningen på grund av olämplig- het förenas med rättighet för honom att, åtminstone i viss utsträckning, bibe- hålla sina löne- och pensionsförmåner. Såvitt angår ordinarie befattnings- havare som redan tillträtt sin tjänst torde det för övrigt icke låta sig göra att på grund av olämplighet beröva honom sådana med tjänsten följande för- måner, som kunna anses vara honom rättsligen tillförsäkrade. Inrättandet av en avgångsstat efter de riktlinjer, som uppdragits av 1942 års poliskommission, synes med hänsyn till det anförda även i här förevarande avseende vara en framkomlig väg. Det torde icke med fog kunna göras gällande, att polisper- sonalens behov av trygghet i anställningen genom en dylik avgångsstat åsido- sättes i sådan grad att man fördenskull bör tveka om åtgärdens vidtagande. Givetvis utgår jag härvid från att ett överförande på avgångsstat icke till- gripes annat än i fall då så finnes oundgängligen påkallat samt att en om- sorgsfull och objektiv prövning kommer att föregå beslut om viss befattnings- havares överförande på avgångsstat. Beslutanderätten torde böra ligga hos Kungl. Maj:t.

På grund av det anförda förordrar jag att i huvudsaklig överensstämmelse med poliskommissionens förslag en avgångsstat för personal vid polisväsendet inrättas, till vilken det skall vara möjligt att överföra befattningshavare, vilka på grund av olämplighet böra skiljas från polistjänstens utövning. Jag vill anmärka, att det sålunda föreslagna avgångsinstitutet nära anknyter till de avgångs- och disponibilitetsstater, som efter beslut av 1942 års riksdag inrättats inom försvarsväsendet. Mellan militära och polisiära befattningshavare råder också i det hänseende varom här är fråga en viss likställighet. Såsom chefen för justitiedepartementet framhållit i samband med den s. k. bedömningsnämndens tillsättande är det i fråga om båda dessa yrkesgrupper, som tillsammans ha att svara för rikets yttre och inre säkerhet, av synnerlig vikt att de icke brista i lojalitet mot det samhälle som de äro satta att tjäna och det är vidare i hög grad önskvärt att de åtnjuta allmänhetens förtroende.

1942 års poliskommission uttalade, att därest en avgångsstat inrättades denna borde omfatta icke blott befattningshavare vid polisväsendet, vilkas tjänsteställning regleras av de allmänna polisförfattningarna, utan jämväl de polisfunktionärer, som omnämnas i 11 § 5 mom. polislagen, eller alltså de vid polisväsendet anställda statstjänstemännen ävensom polismästare och andra högre polisfunktionärer i städerna i den mån dessa tillsatts genom fullmakt eller konstitutorial. I den inom socialdepartementet i anledning av poliskommissionens betänkande upprättade promemorian har frågan vilka befattningshavare som skola kunna bliva föremål för en överföring på avgångsstat närmare behandlats och jag kan i det väsentliga ansluta mig till vad däri anförts. Det är tydligt att de synpunkter, som motivera införandet av en avgångsstat, i minst lika hög grad äga sin tillämpning i fråga om här avsedda högre polisfunktionärer som beträffande polismän i egentlig mening. Att, på sätt statskontoret ifrågasatt, undantaga de statligt anställda befattningshavarna vid polisväsendet anser jag mig icke kunna förorda. Även om för deras vidkommande förflyttningsmöjligheterna äro större än beträffande de kommunala befattningshavarna, kunna likväl fall förekomma, där dessa möjligheter icke kunna anses tillfyllest. Ej heller kan jag ansluta mig till den från några håll framförda åsikten, att en avgångsstat icke borde omfatta stadsfiskal, som icke är polischef. En sådan stadsfiskals allmänna åligganden stå den rena polisverksamheten så nära, att han i de avseenden varom här är fråga bör jämföras med befattningshavare vid polisväsendet. Däremot torde, av skäl som i promemorian anmärkts, polisdomare ävensom borgmästare, kommunalborgmästare eller ledamot av magistrat, som förordnats såsom polischef, icke böra underkastas de ifrågasatta bestämmelserna. Detsamma synes böra gälla i det fåtal återstående fall, då befattningen såsom polismästare i viss stad är förenad med rådmanstjänst i staden. Jag vill ytterligare anmärka, att om en befattningshavare vid polisväsendet tillika innehar annan befattning, överföringen på avgångsstat givetvis endast bör avse förstnämnda befattning. En stadsfiskal, som tillika är stadsfogde, bör följaktligen oaktat överföringen på avgångsstat bibehållas vid sin stadsfogdetjänst. I anslutning till vad i promemorian uttalats anser jag den föreslagna avgångsstaten icke böra om

fatta sådana befattningshavare, vilka kunna entledigas från tjänsten på grund av visad olämplighet. Bestämmelserna böra alltså ej avse icke-ordinarie statliga befattningshavare och ej heller polismän, vilka icke erhållit ständigt förordnande, eller sådana i 11 § 5 mom. polislagen avsedda högre polisfunktionärer i stad, vilka genom beslut av vederbörande kommunala myndigheter kunna när som helst skiljas från tjänsten och sålunda icke äro att anse som ordinarie.

Beträffande de rättsliga förutsättningarna för inrättandet av den här ifrågasatta avgångsstaten vill jag till en början erinra att åtgärden skall avse att försätta befattningshavaren ur tjänstgöring utan att fördenskull helt skilja honom från tjänsten. Befattningshavare, som redan tillträtt sina tjänster vid avgångsstatens inrättande, skola vidare vid ett överförande på avgångsstat bibehållas vid med tjänsten följande, rättsligt bundna förmåner. Nyttillträdande befattningshavare förutsättas däremot skola bliva skyldiga att vidkännas viss minskning av dem tillförsäkrade löneförmåner. Med dessa utgångspunkter står den ifrågasatta avgångsstaten i överensstämmelse med den uppfattning som kommit till uttryck i samband med av statsmakterna tidigare genomförda åtgärder av liknande art. Med hänsyn härtill synas några betänkligheter av rättslig natur icke kunna anföras mot inrättandet av den föreslagna avgångsstaten. Vad särskilt angår de befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet, vilkas anställnings- och avlöningsförhållanden äro kommunalt reglerade, vill jag erinra att statsmakterna med hänsyn till tjänstefunktionernas statliga beskaffenhet torde äga befogenhet att på sätt här ifrågasatts ingripa i det mellan vederbörande kommun och befattningshavaren bestående anställningsförhållandet.

I den inom socialdepartementet upprättade promemorian har föreslagits att, då väsentligt olika bestämmelser skulle gälla för befattningshavare som redan tillträtt sin tjänst vid de ifrågasatta anordningarnas genomförande och nyttillträdande befattningshavare, två särskilda avgångsinstitut skulle inrättas, det ena benämnt avgångsstat och det andra indragningsstat. Benämningen indragningsstat för de framdeles utnämnda är emellertid, såsom även påpekats av ett par myndigheter, mindre tillfredsställande. Då uttrycket disponibilitetsstat av skäl som i promemorian anförts icke synes böra användas i förevarande fall, har jag stannat för att använda den gemensamma benämningen avgångsstat för båda instituten. Att innebörden av ett beslut om överförande på avgångsstat blir olika för olika befattningshavare, beroende på vid vilken tidpunkt de tillträtt sina tjänster, synes mig i detta avseende icke spela någon större roll.

De kostnader som äro förenade med inrättandet av en avgångsstat böra, såsom 1942 års poliskommission anført, bestridas av statsmedel. Därvid synes det i fråga om kommunalt anställda befattningshavare mest praktiskt att polisdistriktet får förskottera kostnaderna och sedermera erhålla gottgörelse därför av statsverket.

Innan jag går att närmare redogöra för de bestämmelser om avlöningsförmåner och tjänstgöringsskyldighet m. m., som jag finner böra gälla för be-

fattningshavare vilka överförts å avgångsstat, återstår att beröra det viktiga spörsmålet vilka förutsättningar som skola kunna utgöra grund för ett sådant överförande. Poliskommissionen anförde utifrån sina utgångspunkter att i sådant hänseende borde föreskrivas att tjänstemannen på grund av sitt uppträdande eller av annan anledning icke kunde väntas under alla förhållanden fullt tillförlitligt fullgöra sin tjänsteplikt. Den inom socialdepartementet upprättade promemorian i ämnet innehöll däremot icke något utformat förslag i detta hänseende, utan däri uttalades endast mera allmänt, att överföring till avgångsstat skulle kunna ske när statens intresse det påkallade. I remissutlåtandena framställdes erinringar såväl mot denna vaga formulering som mot poliskommissionens förslag till formulering och påyrkades ett närmare precisering av förutsättningarna för en befattningshavares överförande på avgångsstat. I princip vill jag instämma i önskvärdenheten av att förutsättningarna för åtgärden noga angivas. Jag utgår nämligen — i likhet med poliskommissionen — från att ett överförande å avgångsstat endast skall förekomma när ett verkligt behov därav föreligger och såsom en sista utväg, då önskat resultat icke kan nå genom att befattningshavaren flyttas till annan lämplig befattning eller i vanlig ordning skiljes från tjänsten. Å andra sidan har jag i det föregående förordat att avgångsstaten skall erhålla ett vidsträcktare tillämpningsområde än poliskommissionen med sitt begränsade uppdrag föreslagit. Härav följer också, att ett preciserat angivande av förutsättningarna skulle kunna motverka syftet med anordningen. Det synes mig därför ofrånkomligt att vid förutsättningarnas angivande tonvikten lägges på ändamålet med anordningen och att i övrigt själva förfarandet utformas så, att garantier skapas för en objektiv och insiktsfull prövning av de särskilda fallen. I enlighet med vad som gäller för överförande till försvarsväsendets avgångs- och disponibilitetsstater vill jag därför föreslå att såsom förutsättning för att befattningshavare vid polisväsendet skall kunna överföras till avgångsstat skall gälla att åtgärden finnes påkallad med hänsyn till statens intresse. Prövningen förutsätter jag skola ankomma på Kungl. Maj:t, på initiativ av eller efter hörande av vederbörande länsstyrelse. Där fråga är om kommunalt anställd befattningshavare, synes jämväl vederbörande kommunala myndighet böra höras. När ett ifrågasatt överförande på avgångsstat sammanhänger med befattningshavarens nazistiska inställning, torde Kungl. Maj:t tillvidare komma att inhämta jämväl bedömningsnämndens yttrande. Någon föreskrift i sistnämnda hänseende synes mig dock ej böra meddelas. Att befattningshavaren själv skall beredas tillfälle att yttra sig i ärendet är självfallet.

I enlighet med poliskommissionens uppfattning har jag ansett att en befattningshavares överförande till avgångsstat icke skall innebära något skiljande från tjänsten. Beträffande uppehållandet av ordinarie befattning, vars innehavare överförts på avgångsstat, utgick den inom socialdepartementet upprättade promemorian från att befattningen skulle i vanlig ordning återbesättas med ordinarie innehavare. Kungl. Maj:t skulle för ändamålet av riksdagen utverka bemyndigande att besluta om den tillfälliga ökning av an-

talet ordinarie statliga tjänster, som därav kunde bliva påkallad. Beträffande övriga befattningar borde det enligt promemorian ankomma på vederbörande kommunala organ att besluta om motsvarande ökning. I några remissyttrandena har i stället förordats att befattning, vars innehavare försattes ur tjänstgöring, skulle uppehållas medelst vikarie. Enligt min mening kan en sådan anordning icke vara lämplig, bland annat med hänsyn till rekryteringsförhållandena. Jag ansluter mig därför till den i promemorian framförda uppfattningen. Om i enlighet därmed en tillfällig ökning av antalet tjänster skett, bör denna ökning äga bestånd endast så länge den äldre tjänstens innehavare kvarstår på avgångsstat. I anslutning till vad som anförts i ett remissyttrande vill jag framhålla det önskvärda i att vid tillsättande av den nyinrättade tjänsten för dess innehavare stadgas skyldighet att, därest den överförde tillåtes återinträda i utövningen av sin tjänst, låta förflytta sig till annan tjänst inom polisväsendet.

Jag övergår nu till en närmare redogörelse för de avlöningsförmåner och den tjänstgöringsskyldighet m. m., som böra föreskrivas för befattningshavare som överförs till avgångsstat.

Avlöningsförmåner och tjänstgöringsskyldighet m. m. för personal, som överföres på avgångsstat.

1942 års poliskommission. I poliskommissionens betänkande har icke framlagts något förslag beträffande avlöningsförmånerna till personal, som överföres å avgångsstat. Kommissionen har allenast framhållit, att vid utarbetande av bestämmelser härutinnan i främsta rummet måste tillses, att befattningshavarnas rättsligen grundade anspråk ej trädas för nära.

Vidare har kommissionen anført, att befattningshavare, som överförs å avgångsstat, borde vara skyldig att åter träda i tjänst, om det befundes kunna ske utan olägenhet ur det allmännas synpunkt. Om man utginge från att polisväsendets kommunala karaktär bibehölles samt i detta sammanhang bortsåge från de vid polisväsendet anställda statstjänstemännen, skulle såsom allmän regel kunna föreskrivas, att den som överförs å avgångsstat skulle vara skyldig att, närhelst så befundes lämpligt, återinträda i tjänst inom samma polisdistrikt.

I fråga om tjänstgöringsskyldigheten har kommissionen med avseende å befattningshavare, som först efter ikraftträdandet av nya bestämmelser erhålla ständigt förordnande å ordinarie befattning (respektive fullmakt eller konstitutorial), ifrågasatt, om ej tjänstgöringsskyldigheten borde utsträckas även till kommunal befattning i annan tjänst än polistjänst, förutsatt att befattningen kunde anses likvärdig med den vederbörande innehade vid överförandet till avgångsstaten. Givetvis åsyftades härmed endast befattning i kommun, som bildade eller — helt eller delvis — inginge i det polisdistrikt, där vederbörande haft sin tjänst. Blev polisväsendet förstatligtat komme tydligen frågan om tjänstgöringsskyldigheten i ett helt annat läge, i det att sådan skyldighet kunde föreskrivas utan begränsning till visst polisdistrikt. De med ett förstatligande följande vidsträcktare förflyttningsmöjligheterna beträffande

personal i aktiv tjänst skulle otvivelaktigt minska indragningsstatens praktiska betydelse.

Promemorian. I socialdepartementets promemoria har beträffande befattningshavare, som överförts till den i promemorian förordade avgångsstaten — d. v. s. befattningshavare som tillträtt sin tjänst före de nya bestämmelsernas utfärdande — framhållits, att i fråga om själva lönen en viss skillnad borde göras mellan befattningshavare i statens tjänst och kommunernas tjänstemän. De statliga befattningshavare, som i förevarande sammanhang komme i fråga, vore samtliga underkastade bestämmelserna i civila avlöningsreglementet. Med hänsyn till den allmänna förflyttningsskyldighet, som stadgas i nämnda reglemente, samt i betraktande av omständigheterna i övrigt borde liksom vid försvarsväsendet befattningshavare på avgångsstat erhålla lön efter ortsgrupp A. Å nämnda lön syntes han vara berättigad att erhålla rörligt tillägg. Där emot syntes anledning saknas att låta honom komma i åtnjutande av kallortstillägg eller kristillägg.

För de kommunalt anställda befattningshavarna torde enligt promemorian något liknande förhållande icke föreligga, varför en motsvarande omräkning av lönen som för statstjänstemännen icke kunde vidtagas. Å andra sidan syntes den regeln böra upprätthållas, att befattningshavare endast skulle komma i åtnjutande av löneförmån, som blivit honom tillförsäkrad under sådana förhållanden, att han icke vore skyldig vidkännas minskning i densamma. Med hänsyn till att kommunerna hade sinsemellan mycket skiftande avlöningsbestämmelser, förefölle det mest ändamålsenligt, att man i nu berörda avseende allenast införde ett allmänt stadgande, som möjliggjorde en fri prövning av vilka avlöningsförmåner — såväl kontanta som naturaförmåner — som i det enskilda fallet finge anses vara tjänstemannen rättsligen tillförsäkrade. Det borde enligt promemorian ankomma på länsstyrelsen i det län, vars polisdistrikt befattningshavaren tillhörde, att fastställa vilka avlöningsförmåner, som tillkomme honom.

Enligt promemorian syntes anledning saknas att på sätt som skett i fråga om avgångsstaten vid försvarsväsendet medgiva statliga befattningshavare rätt att under viss kortare övergångstid uppbära lön enligt tidigare innehavd ortsgrupp. Tjänstebostad borde, såvitt annat icke avtalats, avträdas sist å fardag, som infölle näst efter tre månader från överförandet.

Befattningshavare å sådan indragningsstat som föreslås i promemorian — d. v. s. befattningshavare som efter de nya bestämmelsernas införande tillträda sin tjänst — skulle enligt promemorian erhålla ersättning enligt grunder, som av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämmas. I promemorian erinrades därvid, att disponibilitetsarvodena vid försvarsväsendet bestämts med utgångspunkt från det för vederbörande beställning gällande pensionsunderlaget, ökat med vederbörliga pensionsavdrag. Vad angår de statligt anställda befattningshavarna vid polisväsendet borde enligt promemorian för deras vidkommande fastställas särskilda ersättningsbelopp för de olika förekommande lönegraderna efter i stort sett samma grunder som vid försvarsväsendet. En sam-

manställning beträffande beräkningsgrunderna jämte förslag till ersättningsbelopp lämnas i följande ur promemorian hämtade tabell.

Lönegrad	Slutlön å C-ort	Slutlön å C-ort med A-avdrag för 365 dagar	Tjänste- pensions- underlag	Pensions- avdrag	Tjänste- pensionsunder- lag, ökat med pensionsavdrag	Föreslagen ersättning
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
A 7	5,567	2,910: —	2,376	177	2,553	2,580
A 10	4,134	3,367: 50	2,760	225	2,985	3,000
A 12	4,614	3,738: —	3,072	261	3,333	3,360
A 15	5,646	4,551: —	3,768	327	4,095	4,140
A 18	6,750	5,436: —	4,500	408	4,908	4,920
A 22	8,175	6,532: 50	5,436	516	5,952	6,000
A 23	8,670	6,845: —	5,736	558	6,294	6,300
A 24	9,165	7,157: 50	6,036	600	6,636	6,660
A 28	11,145	8,407: 50	7,356	789	8,145	8,160
A 29	11,640	8,720: —	7,680	837	8,517	8,520

I fråga om kommunalt anställda befattningshavare vore det enligt vad som anförts i promemorian icke möjligt att för här ifrågavarande befattningshavare fastställa särskilda ersättningsbelopp med hänsyn till de stora olikheter i avlönings- och pensionshänseende, som förefinnas mellan olika kommuner. För dylika befattningshavare förefölle mest ändamålsenligt att föreskriva, att ersättningen skulle utgå med viss procent av för befattningen gällande grundlön jämte ålderstillägg. I grundlönen borde icke inräknas särskilda ersättningar eller naturaförmåner av något slag. Med utgångspunkt från att tjänstepensionsunderlaget i allmänhet torde utgöra två tredjedelar av vederbörandes slutlön och pensionsavgiften exempelvis för befattningshavare vid polisväsendet med delaktighet i statens pensionsanstalt utgjorde fyra procent av tjänstepensionsunderlaget syntes ersättningen kunna fastställas förslagsvis till sjuttiofem procent av den för befattningen fastställda slutlönen d. v. s. grundlön jämte ålderstillägg. Å ersättning av nu förevarande slag syntes böra utgå rörligt tillägg enligt de för statens tjänstemän i allmänhet gällande grunderna. Däremot borde kristillägg icke utgå. Möjligen borde föreskrivas, att ersättningen jämte därå belöpande rörligt tillägg icke finge understiga vad befattningshavaren skulle ägt uppbära, därest han i stället för att överföras å indragningsstat blivit pensionerad enligt för honom vid överförandet gällande bestämmelser.

Även i fråga om befattningshavare varom nu är fråga syntes enligt promemorian skäl tala för att vederbörande länsstyrelse skulle fastställa den ersättning, som skulle tillkomma befattningshavaren. Anledning torde icke föreligga att på sätt som skett i fråga om disponibilitetsstaten vid försvarsväsendet låta befattningshavaren under viss kortare övergångstid uppbära lön enligt de grunder, som gällt före överförandet. Tjänstebostad borde avträdas under samma förutsättning som förordats beträffande befattningshavare å avgångsstat.

I fråga om tjänstgöringsskyldighetens omfattning för befattningshavare, som överförts på avgångs- eller indragningsstat, har i promemorian anförts,

att sådan befattningshavare uppenbarligen borde vara skyldig att återinträda i tjänst, så snart det funnes kunna ske utan olägenhet ur det allmännas synpunkt. Ifrågavarande skyldighet finge anses gälla jämväl annan befattning, till vilken befattningshavaren vore skyldig att låta sig förflyttas. I fråga om befattningshavare som tillträtt sin tjänst efter de nya bestämmelsernas utfärdande ifrågasattes i promemorian därjämte viss utvidgning av tjänstgörings-skyldigheten. Härutinnan erinrades i promemorian, att poliskommissionen ifrågasatt om icke för detta fall tjänstgöringsskyldigheten borde utsträckas även till kommunal befattning i annan tjänst än polistjänst, förutsatt att befattningen kunde anses likvärdig med den vederbörande innehade. Kommissionen hade därvid åsyftat endast befattning i kommun, som bildade eller — helt eller delvis — inginge i det polisdistrikt där vederbörande haft sin tjänst. En dylik utvidgning syntes enligt promemorian lämplig, men det kunde förtjäna övervägas om icke kravet på likvärdighet, vilket spörsmål för övrigt alltid bleve svårt att bedöma, skulle kunna eftersättas. Det förefölle sålunda rimligt att en fjärdingsman eller ordningspolisman skulle kunna åläggas att tjänstgöra exempelvis såsom exekutionsbetjänt eller expeditionsvakt. I sist avsedda fall borde befattningshavaren i stället för ersättningen å indragningsstaten erhålla avlöningen å den befattning i vilken han tjänstgjorde, varvid kostnaden borde bestridas med hälften vardera av kommunen och statsverket. Vore nämnda avlöning lägre än vad som skulle tillkommit honom om han icke uppförts å indragningsstat, borde han från indragningsstaten utfå skillnaden.

I promemorian har vidare anförts:

Hinder bör givetvis icke föreligga, att där så prövas lämpligt för annan statlig eller kommunal tjänstgöring taga i anspråk befattningshavare å avgångsstat, som förklarar sig därtill villig. Därvid erfordras vissa reglerande föreskrifter beträffande befattningshavarens löneförmåner. Därest befattningshavaren erhåller annan statsanställning eller avlönat statligt eller kommunalt uppdrag, synes han lämpligen böra avstå två tredjedelar av den honom eljest tillkommande lönen å avgångsstaten. Skulle härigenom den sammanlagda avlöningen understiga de eljest å avgångsstaten utgående avlöningsförmånerna, bör han äga utfå skillnaden. Med hänsyn till avgångsstatens karaktär synes icke påkallat att på sätt som skett i fråga om avgångsstaten inom försvarsväsendet föreskriva rätt att förena befattning å avgångsstat med ordinarie befattning i statens tjänst.

I fråga om nytillträdande befattningshavare har i promemorian i ifrågavarande avseende anförts, att befattningshavaren i fall som här avsåges borde avstå från ersättningen å indragningsstaten och i stället avlönas å den befattning, i vilken han tjänstgjorde. Befattningshavaren borde dock från indragningsstaten utfå eventuell skillnad mellan nämnda avlöning och vad han skulle erhållit om han ej uppförts å indragningsstaten. Ej heller befattning å indragningsstat borde få förenas med ordinarie befattning i statens tjänst. Erhölls dylik befattning, skulle vederbörande därmed anses ha avgått från indragningsstaten.

I fråga om befattningshavares rätt till tjänste- och familjepension samt skyldighet att vidkännas pensionsavdrag eller att erlägga pensionsavgift ävensom

att avgå från befattningen på avgångs- eller indragningsstat borde enligt promemorian tillämpas motsvarande bestämmelser, som i dessa hänseenden varit för honom gällande omedelbart före överförandet å avgångsstaten. Dock borde, för den händelse särskild pensionsålder för befattningen icke funnes fastställd, befattning å indragningsstat icke få innehas efter fyllda 60 år.

I detta sammanhang har i promemorian framhållits, att bland de kostnader, som borde övertagas av statsverket i anledning av en kommunalt anställd befattningshavares överförande å avgångs- eller indragningsstat, inginge — förutom själva lönekostnaden — vissa utgifter för vederbörandes pensionering. Nu berörda befattningshavare hade som regel sin tjänste- och familjepensionering ordnad antingen hos statens pensionsanstalt eller i en av vederbörande kommun anordnad pensionering eller i Sveriges kommunalanställdas pensionskassa. Under den tid en dylik befattningshavare vore överförd å avgångs- eller indragningsstat, borde staten inträda i de skyldigheter, som tidigare ålegat kommunen i egenskap av huvudman. Därvid borde givetvis gälla, att statens kostnader endast skulle avse den del av pensioneringskostnaderna, som belöpte å den tid befattningshavaren tillhörde avgångs- eller indragningsstaten. För tiden dessförinnan liksom även för tjänstgöringstid efter befattningshavarens återinträde i tjänst borde någon ändring icke ske i huvudmannens förpliktelser.

Yttranden över promemorian. I flera yttranden över promemorian framställdes erinran mot förslaget, att lönen till de statligt anställda befattningshavare vid polisväsendet som överfördes på avgångsstat skulle utgå efter ortsgrupp A, och i stället förordades, att befattningshavarna genomgående skulle bibehållas vid sina avlöningsförmåner vid tidpunkten för beslutet om överföringen. Uttalanden i dylik riktning gjordes av *länsstyrelserna i Uppsala, Gotlands, Kristianstads och Västmanlands län, landsfogdarna i Gotlands, Kristianstads och Gävleborgs län samt justitiekanslersämbetet.*

Länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Hallands och Örebro län ävensom *landsfogdarna i Uppsala, Östergötlands, Kalmar och Värmlands län* samt *statspolisintendenten* ansågo att, i anslutning till vad som gäller vid motsvarande anordningar inom försvarsväsendet, utöver rörligt tillägg jämväl kristillägg och i förekommande fall kallortstillägg borde utgå till befattningshavare, som överfördes på avgångs- eller indragningsstat. Däremot framhöll *länsstyrelsen i Värmlands län* uttryckligen, att befattningshavare, vilken ansåges icke kunna kvarhållas i tjänstgöring, ej borde erhålla den förmån, som kristillägget innebär.

I fråga om de kommunalt anställda polismännens rätt till ersättning vid överföring på indragningsstat fann *länsstyrelsen i Gävleborgs län* ändamålsenligt och lämpligt, att för bestämmandet av avlöningarna stadgades vissa allmänna riktlinjer. *Länsstyrelsen i Uppsala län* förklarade däremot, att en standardisering av förmånerna för de kommunala befattningshavarna knappast kunde genomföras med hänsyn till de växlande förmånerna inom olika kommuner, och styrelsen för *svenska polisförbundet* framhöll, att förslaget om

rörligt tillägg enligt statliga grunder å sjuttiofem procent av slutlönen förutsatte, att de kommunala grundlönerna skulle vara likartade och varierade på samma utgångsläge i hela riket. Så vore dock ingalunda fallet, varför den föreslagna bestämmelsen komme att verka orättvist.

Länsstyrelsen i Malmöhus län ansåg, att befattningshavare å avgångs- eller indragningsstat skulle äga rätt att intjäna ålderstillägg.

Vissa myndigheter framställde erinran mot förslaget, att befattningshavare som överförts på avgångsstat skulle få behålla en tredjedel av lönen å denna stat, därest han erhöle annan statsanställning eller avlönat statligt eller kommunalt uppdrag. Sålunda ansågo *länsstyrelserna i Jönköpings och Kalmar län* samt *landsfogden i sistnämnda län*, att lönen å avgångsstat borde helt avstås, om den nya lönen vore högre. *Länsstyrelsen i Örebro län* anförde:

Såvitt av promemorian kan utläsas, skulle en till avgångsstat med full lön överförd polisman, som är villig taga annan statlig eller kommunal befattning, få behålla en tredjedel av avlöningen å avgångsstaten även om den nya befattningens lön uppgår till eller överstiger vad han äger uppbära å avgångsstaten. Detta synes länsstyrelsen vara onödigt förmånligt. Vål är det riktigt att avlöningsbestämmelserna böra så utformas, att det verkar lockande för till avgångsstat överförd att söka annan befattning, varigenom statsverket befrias från utbetalande av lön utan erhållande av arbetsprestation därför. Det må emellertid icke förbises, att en till avgångsstat avförd är underkastad skyldighet att när som helst återinkallas i tjänst. Han kan således icke åtaga sig andra än rent tillfälliga uppdrag. Att bliva befriad från återgångsskyldigheten i samband med erhållande av annan befattning bör därför anses vara av sådan förmån att ett bibehållande under alla förhållanden av en tredjedel av lönen å avgångsstat ej behöver utfästas. Man må ock betänka att det för de i tjänst kvarstående polismännen måste te sig stötande om en för opålitlighet till avgångsstat avförd kamrat skall för antagande av annan tjänst avsevärt gynnas ekonomiskt. Det avsedda syftet torde kunna uppnås även om i de i promemorian föreslagna bestämmelserna göras de modifikationer att dels den andel av lön å indragningsstat, som i regel får behållas, bestämmes till en femtedel, dels ock, därest den nya lönen överstiger lönen å indragningsstaten, därav må behållas allenast så mycket att den sammanlagda nya lönen med en femtedel överstiger lönen å indragningsstaten. Om således den nya lönen redan i sig själv överstiger lönen å indragningsstaten med en femtedel får intet av denna lön behållas.

Statskontoret gjorde beträffande förevarande spörsmål följande uttalande.

Då statstjänsteman, å vilken civila avlöningsreglementet är tillämpligt, är skyldig underkasta sig förflyttning till annan statlig befattning, varvid hans avlöningsförhållanden efter förflyttningen regleras efter i avlöningsreglementet angivna grunder, bör det vara uteslutet att låta den föreslagna bestämmelsen få avseende å statlig befattningshavare, som erhåller ny statlig tjänst. Icke heller i andra fall bör det ifrågakomma att till avgångsstat överförd befattningshavare, som erhåller annan befattning vare sig i statens eller kommuns tjänst, under alla förhållanden skall få bibehålla en tredjedel av lönen å avgångsstat. Såsom länsstyrelsen i Örebro län framhållit måste det nämligen för de i tjänst kvarstående polismännen te sig stötande om en för opålitlighet till avgångsstat avförd kamrat skulle för antagande av annan tjänst avsevärt gynnas ekonomiskt. Statskontoret vill i detta sammanhang erinra, att för landsfiskal, som vid omorganisationen av landsfiskalsbefattningarna är

1941 överförts å indragningsstat, föreskrivits skyldighet att, i den händelse han efter förflyttning till indragningsstaten erhöle annan ordinarie eller extra ordinarie statstjänst eller därmed jämförlig kommunal befattning, helt frånträda avlöningsförmånerna å allmänna indragningsstaten jämte dyrtids- och kristillägg, såvida samma förmåner och tillägg tillhopa understego eller vore lika med de nya avlöningsförmånerna, samt, därest avlöningsförmånerna å allmänna indragningsstaten överstego berörda nya avlöningsförmåner, vidkännas mot de senare svarande avdrag. På motsvarande sätt synas avlöningsförhållandena för befattningshavare å avgångsstat för polisväsendet i här avsedda fall böra regleras.

Länsstyrelsen och *landsfogden i Kalmar län* samt *statspolisintendenten* vände sig mot förslaget, att staten skulle betala halva kostnaden, för det fall att en befattningshavare som överförts å indragningsstat förflyttades till annan tjänstgöring hos vederbörande kommun. Även *länsstyrelsen i Örebro län* gjorde gällande, att förslaget i nämnda hänseende innebure en alltför stor fördel för kommunerna. Att statsverket utfäste sig att betala någon del av kostnaden torde vara klokt för att därigenom intressera kommunerna för att i annan tjänst använda till indragningsstat överförd polisman, men för ändamålet kunde vara tillräckligt med en utfästelse från statsverket att betala en tredjedel av kostnaden.

Beträffande frågan om likvärdighetskravet borde eftersättas vid den föreslagna utvidgningen av tjänstgöringsskyldigheten ansåg *länsstyrelsen i Örebro län*, att nämnda krav näppeligen kunde helt uppgivas. Mot det i promemorian andragna exemplet framhölls, att man icke rimligen kunde sätta i fråga, att exempelvis en poliskommissarie skulle tjänstgöra som expeditionsvakt. *Statskontoret* och *landsfogden i Hallands län* förmenade emellertid, att likvärdighetskravet borde kunna eftersättas, medan *statspolisintendenten* var av motsatt uppfattning.

Slutligen ifrågasatte *statskontoret*, om icke, därest befattningshavare å avgångsstat skulle bibehållas vid rätt till avlöning under sjukdom, lönen å avgångsstat borde minskas vid sjukdom, som föranledde sjukhusvård.

Föredraganden. Beträffande avlöningsförhållandena för befattningshavare som överförts på avgångsstat kan jag såvitt angår de statligt anställda befattningshavarna i allt väsentligt ansluta mig till de förslag, som framlagts i den inom socialdepartementet upprättade promemorian. Jag kan sålunda icke dela den i vissa yttranden uttalade uppfattningen, att befattningshavare, som tillträtt sin tjänst redan före de nya bestämmelsernas ikraftträdande, skulle bibehållas vid sina avlöningsförmåner omedelbart före överföringen. En dylik uppfattning anser jag icke riktig, då densamma strängt taget skulle innebära att opålitliga eller olämpliga befattningshavare skulle utan att fullgöra någon tjänstgöring bliva bättre ställda än deras i tjänst bibehållna kamrater, för vilka alltjämt förflyttning till billigare ortsgrupp kan ifrågakomma. Med denna utgångspunkt finner jag det fullt befogat att de här ifrågavarande befattningshavarna i anslutning till vad som genomfördes vid försvarsväsendet få åtnöjas med lön efter ortsgrupp A. Av enahanda skäl finner jag riktigt att icke medgiva

bibehållande av tidigare åtnjuten förmån av kallortstillägg. Rätten till kristillägg synes mig däremot i likhet med vad som gäller i fråga om avgångs- och disponibilitetsstaterna vid försvarsväsendet rimligen böra bibehållas.

Befattningshavare, som utnämns eller befordras till ny tjänst efter avgångsstatens införande, torde i enlighet med vad i promemorian föreslås böra, därest de överföras på avgångsstat, i stället för lön erhålla visst fixerat arvode. Detta synes kunna benämnas avgångsarvode. Mot de i promemorian föreslagna beloppen för dessa arvoden har jag ingen erinran att göra, liksom jag gillar förslaget att å arvodena skall utgå rörligt tillägg enligt vanliga grunder. Befattningshavaren bör enligt min mening därjämte komma i åtnjutande av kristillägg å avgångsarvodet.

I detta sammanhang vill jag anmärka, att den skyldighet att vid överföring å avgångsstat vidkännas minskning av löneförmåner, som förutsatts skola införas för nytillträdande statliga befattningshavare, i viss omfattning torde kunna komma att bliva gällande även för befattningshavare som redan tillträtt sin tjänst vid avgångsstatens införande. Därest nytt avlöningsreglemente kommer till stånd, torde nämligen för sådana befattningshavare om vilka här är fråga kunna såsom villkor för rätt att övergå å det nya reglementet föreskrivas skyldighet att vid överföring på avgångsstat vidkännas den minskning i löneförmånerna, som är eller kan bliva bestämd. Detta spörsmål synes böra beaktas av 1945 års lönekommitté vid dess fortsatta arbete, liksom det på kommittén torde ankomma att överväga de eventuella ändringar av avlöningsförmånerna till befattningshavare på avgångsstat, som kunna finnas erforderliga i anledning av ett nytt avlöningsreglementes införande.

I fråga om avlöningsförmånerna till de kommunalt anställda befattningshavarna vid polisväsendet har i promemorian föreslagits, att det skulle ankomma på vederbörande länsstyrelse att fastställa vilka förmåner som skola tillkomma befattningshavaren. Såvitt angår befattningshavare, vilka tillträtt sin tjänst före avgångsstatens inrättande, skulle det vid denna prövning ankomma på länsstyrelsen att fastställa vilka avlöningsförmåner, som äro tjänstemannen rättsligen tillförsäkrade. Det synes mig önskvärt att ett administrativt avgörande av denna fråga kommer till stånd i samband med beslutet om befattningshavarens överförande å avgångsstat. För min del vill jag emellertid föreslå, att detta avgörande, bland annat för att vinna garanti för att enhetliga synpunkter komma att anläggas i olika fall, skall ankomma på Kungl. Maj:t. I den mån så är möjligt bör avgörandet ske redan i samband med beslutet om befattningshavarens överförande på avgångsstat. Därest så ej kan ske, torde befattningshavaren böra intill dess beslutet meddelats äga uppbära oavkortade löneförmåner.

Jag vill i detta sammanhang erinra, att i vissa fall svårigheter kunna uppkomma att fastställa vilka förmåner som skola anses rättsligen tillförsäkrade befattningshavare som överföres på avgångsstat och att fördenskull mången gång någon form av skälighetsprövning icke kan undvikas. Såsom exempel må nämnas att, såsom är fallet beträffande en del stadsfiskaler, befattningen är förenad med rätt till sportler. Om befattningshavare, som över-

föres på avgångsstat, tillika innehar annan befattning, som icke omfattas av överföringen — en stadsfiskal är exempelvis tillika stadsfogde — torde det icke heller alltid låta sig göra att fastställa vilka förmåner som skola anses tillkomma befattningshavaren från den ena eller den andra tjänsten. Uppkommande spörsmål av dylik art torde få lösas från fall till fall under beaktande av de föreliggande omständigheterna. Uppkomma merkostnader för kommunen genom den lösning som väljes, böra dessa i enlighet med vad tidigare anförts bäras av statsverket.

Vad härefter angår avlöningsförmånerna till sådana kommunalt anställda befattningshavare, vilka tillträda sina befattningar först efter avgångsstatens inrättande, har i promemorian uppdragits vissa riktlinjer för ersättningsbeloppens bestämmande. I detta spörsmål vill jag till en början erinra, att en förutsättning för att minskning i befattningshavaren tillkommande förmåner skall kunna ske är att han är skyldig därtill på grund av förbehåll i de för honom gällande avlöningsbestämmelserna eller eljest. För min del är jag icke benägen att meddela generella bestämmelser om sådan skyldighet och följaktligen icke heller att utfärda för kommunerna bindande regler efter vilka grunder minskningen skall ske. Det bör enligt min uppfattning anföras vederbörande polisdistrikt att, sedan en avgångsstat inrättats, sörja för att genom införande av förbehåll i avlöningsreglementen eller på annat sätt förutsättningar skapas för att en minskning skall kunna ske av löneförmånerna till befattningshavare, som överföres på avgångsstat. Erforderlig kontroll över att förmånerna fastställas till lämpliga belopp synes kunna vinnas genom den granskning, som länsstyrelserna enligt polislagen ha att utöva beträffande avlöningsbestämmelser till kommunala befattningshavare vid polisväsendet. Vid detta granskningsförfarande torde de i promemorian uppdragna riktlinjerna kunna i allt väsentligt följas. Med hänsyn till de väsentligt olika utgångspunkter, som kunna föreligga i fråga om bestämmandet av grundlönerna till de kommunalt anställda befattningshavarna, vill jag dock förorda, att rörligt tillägg icke beräknas enligt statliga grunder utan enligt de grunder för motsvarande lönetillägg, som gällde för vederbörande befattning omedelbart före överförandet till avgångsstat samt att därvid hänsyn toges till sådant tillägg som kan anses motsvara det statliga kristillägget. Jag finner det vidare rimligt, att, såsom i promemorian ifrågasatts, ersättningen jämte därå belöpande tillägg icke fastställs till lägre belopp än vad tjänstemannen skulle ha ägt uppbära därest han i stället för att överföras på avgångsstat vid tidpunkten för överförandet avgått med ålderspension enligt för honom i sådant hänseende gällande grunder.

Nu nämnda principer för ersättningarnas bestämmande torde böra vara normerande även för statsverkets bidrag till avlöningen av sådan befattningshavare å avgångsstat, som utnämnts till eller erhållit förordnande å sin tjänst först efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande. Sådant bidrag synes sålunda böra maximeras till tre fjärdedelar av slutlönen å vederbörande befattning jämte därå belöpande rörligt tillägg och kristillägg eller motsvarande lönetillägg. Om ersättningen härigenom skulle bli mindre än vad befattnings-

havaren ägt uppbära om han i stället för att överföras på avgångsstat blivit pensionerad, skall dock statsbidrag kunna utgå med detta högre belopp. Genom vad sålunda föreslagits torde statsverkets intresse av att kommunerna införa bestämmelser av ifrågavarande slag bliva tillgodosett. För att bereda kommunerna nödigt rådrom i ifrågavarande hänseende synes dock maximeringen av statsbidraget icke böra tillämpas i fråga om befattningshavare, som utnämnts till eller erhållit förordnande å sin tjänst under de närmaste tre månaderna efter avgångsstatens inrättande.

Vad i promemorian anförts angående tjänstgöringsskyldighet för befattningshavare som överförts å avgångsstat kan jag i stort sett biträda. Befattningshavare som överförts på avgångsstat bör sålunda städse vara skyldig att, när Kungl. Maj:t funnit hinder däremot ej möta, återinträda i tjänstgöring å egen befattning eller annan befattning till vilken han är skyldig att låta sig förflytta. I dylikt fall torde befattningshavaren genom återinträdet få anses ha lämnat avgångsstaten och han bör därefter erhålla avlöning enligt de för vederbörande befattning gällande bestämmelserna. Vad angår den i promemorian föreslagna utvidgade tjänstgöringsskyldigheten för nytillträdande befattningshavare vill jag anmärka, att en dylik utvidgning står i nära överensstämmelse med vad som enligt 2 § 2 mom. polisreglementet gäller för det fall att där avsedd ordinarie befattning indrages eller ändras. Såvitt angår av polisreglementet omfattade befattningshavare synes lämpligt att genom en ändring i nämnda stadgande införa en dylik utvidgad tjänstgöringsskyldighet. Denna bör därvid utsträckas att gälla varje kommun som helt eller delvis ingår i det polisdistrikt varom är fråga. För övriga kommunalt anställda befattningshavare synes liksom i fråga om skyldigheten att vid överföring på avgångsstat vidkännas minskning i löneförmånerna det böra ankomma på vederbörande kommun att i vederbörliga avlöningsreglementen eller andra kommunala föreskrifter införa bestämmelser om förflyttningsskyldighet i här avsedda fall.

Enligt promemorian skulle befattningshavare å avgångsstat få behålla en tredjedel av lönen, därest han erhöle annan statsanställning än sådan befattning, till vilken han är skyldig låta sig förflytta, eller därest han erhöle avlönat statligt eller kommunalt uppdrag. Skulle härigenom den sammanlagda avlöningen understiga de eljest å avgångsstaten utgående avlöningsförmånerna, borde han äga utfå skillnaden. I fråga om befattningshavare som överförts till den i promemorian föreslagna indragningsstaten har däremot i detta avseende uttalats att befattningshavaren, om han åtog sig dylik tjänstgöring, borde avlönas å den nya befattningen men från indragningsstaten utfå eventuell skillnad mellan nämnda avlöning och vad han skulle ha erhållit om han ej uppförts å indragningsstaten.

I vissa av utlåtandena över promemorian ha erinringar framställts mot nyssnämnda förslag om bibehållande av en tredjedel av lönen under framhållande av att befattningshavare som överförts å avgångsstat därigenom skulle kunna komma i ett gynnsammare ekonomiskt läge än om han fått kvarstanna i sin tjänst. Även om, såsom länsstyrelsen i Örebro län framhållit,

bestämmelserna i förevarande hänseende böra så utformas, att de innebära en viss lockelse att söka annan befattning, synes mig de gjorda erinringarna icke kunna fränkännas fog. Den ordning som i promemorian föreslagits för befattningshavare som överförts på indragningsstat torde vara tillfyllest för att nyssnämnda syfte skall uppnås. Då anledning icke föreligger att på denna punkt göra skillnad mellan olika befattningshavare, vill jag förorda att sistnämnda anordning genomföres för alla befattningshavare som överförts på avgångsstat. I här förevarande fall bör alltså befattningshavaren vara pliktig att avstå den honom tillkommande lönen å avgångsstaten i den mån den sammanlagda avlöningen eljest skulle komma att överstiga vad befattningshavaren skulle ägt uppbära, om han icke överförts på avgångsstat. För denna lönefyllnad bör statsverket svara.

Då befattningshavare å avgångsstat är skyldig att när som helst återinträda i tjänst, torde han i andra fall än i det föregående nämnts i allmänhet icke kunna åtaga sig annat än mera tillfälliga uppdrag. Någon befrielse från skyldigheten att återgå i tjänst kan icke vinnas av den som är överförd å avgångsstat på annat sätt än därigenom att han erhåller avsked från sin befattning vid polisväsendet. Det må även, såvitt angår polismän, vilka äro underkastade polisreglementets bestämmelser, påpekas, att då befattningshavare å avgångsstat allttjämt skall vara underkastad de allmänna bestämmelserna i reglementet, tillstånd att innehava annan avlönad tjänst eller därmed jämförligt avlönat uppdrag eller att själv eller genom annan driva näring jämlikt 12 § reglementet måste sökas hos polischefen. Sådant tillstånd bör givetvis icke lämnas, om befattningshavaren skulle bliva förhindrad att fullgöra sin skyldighet att återinträda i tjänst. Vill befattningshavaren likväl tillträda tjänsten eller uppdraget eller bedriva den ifrågavarande verksamheten, har han att söka avsked från polistjänsten.

Den av länsstyrelsen i Malmöhus län berörda frågan om rätt för befattningshavare å avgångsstat att intjäna ålderstillägg synes mig böra bedömas i enlighet med vad härom kan finnas stadgat i vederbörande avlöningsbestämmelser. I fråga om statstjänstemännen stadgas i 7 § 3 mom. civila avlöningsreglementet såsom förutsättning för löneklassuppflyttning, bland annat, att vederbörande under minst fyra femtedelar av den tid, som erfordras för vinnande av uppflyttning, bestritt sin egen eller på grund av förordnande annan statens tjänst. Någon anledning att dispensera från denna eller liknande föreskrifter synes mig icke föreligga.

I anledning av statskontorets uttalanden angående befattningshavarnas avlöningsförhållanden under sjukdom vill jag framhålla, att jag i likhet med promemorian utgår från att någon reduktion av lönen under sjukdom av praktiska skäl svårligen kan genomföras. Med den principiella inställning jag i det föregående givit uttryck åt anser jag emellertid, att de statliga befattningshavarna å avgångsstat icke skola äga behålla någon av de i 66 § 2 mom. civila avlöningsreglementet omförmälda avlöningsförmåner, beträffande vilka stadgats generell möjlighet till indragning. Bland nämnda förmåner ingår även den av statskontoret berörda rätten till ersättning för sjukhusvård.

Vad slutligen angår frågan om befattningshavares på avgångsstat rätt till pension m. m. biträder jag uttalandena i promemorian, dock med det undantag, att behov icke synes mig föreligga att införa någon särbestämmelse om skyldighet att avgå från tjänsten vid viss ålder.

Författnings- och anslagsfrågor.

I fråga om det författningsmässiga genomförandet av den föreslagna avgångsstaten har poliskommissionen icke gjort några uttalanden. I socialdepartementets promemoria i ämnet har i denna del endast framhållits, att rättsgrunden för det föreslagna indragningsinstitutet syntes böra skapas genom införande av en allmän skyldighet för befattningshavare vid polisväsendet att, där så befunnos påkallat med hänsyn till statens intresse, övergå på indragningsstat mot åtnjutande av ersättning enligt grunder, som bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdagen. Beträffande frågan var en dylik materiell skyldighet borde stadgas erinrades att de materiella rättsreglerna angående polismännens rättsliga ställning funnes intagna i polisreglementet såvitt anginge befattningshavare, vilka tillsättas i den ordning som föreskrives i 11 § 1—4 mom. polislagen. För dessa befattningshavare borde förslagsvis såsom ett nytt stycke i 2 § 2 mom. polisreglementet intagas en allmän föreskrift av nyss angivna innebörd. Motsvarande bestämmelse för statstjänstemännen syntes kunna införas såsom ett nytt moment i 3 § civila avlöningsreglementet, under det att för övriga i 11 § 5 mom. polislagen angivna befattningshavare borde utfärdas en särskild författning. I detta sammanhang påpekades i promemorian, att för den händelse ett överförande på indragningsstat ansåges böra innebära ett skiljande från befattningen, en ändring i 11 § polislagen torde bli ofrånkomlig.

Nu förevarande spörsmål blevo icke föremål för uttalanden i de avgivna yttrandena i vidare mån än att *statskontoret* förklarade, att om den föreslagna indragningsstaten skulle erhålla avseende även å statstjänstemännen inom polisväsendet, de stadganden, varigenom rättsgrunderna för institutet skapades, icke borde intagas bland civila avlöningsreglementets allmänna bestämmelser utan i stället införas bland reglementets särskilda bestämmelser för femte huvudtiteln.

Föredraganden. Därest i enlighet med det föregående en avgångsstat inrättas för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet, erfordras författningsbestämmelser främst i fråga om befattningshavares skyldighet att övergå på avgångsstat och om de förmåner som skola tillkomma honom å sådan stat, samt därjämte angående befattningshavares skyldighet att tjänstgöra å egen eller annan befattning och om statsverkets skyldighet att gottgöra polisdistriktet kostnaderna för befattningshavare som överföras på avgångsstat.

De sålunda erforderliga bestämmelserna torde icke i något hänseende behöva erhålla karaktär av allmän lag. Lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket reglerar icke de enskilda befattningshavarnas vid polisväsendet rättsställning utan allenast omfånget av polisdistriktens skyldigheter i förhål-

lande till staten i fråga om polisväsendet. I det föregående har jag förut-satt, att det skall ankomma på de kommunala myndigheterna själva att — låt vara under det överinseende som enligt polislagen utövas av statliga myndigheter — reglera sina befattningshavares rättsliga ställning i händelse av överföring på avgångsstat. Då statsverket skall svara för kostnaderna för de nya anordningarna medföra dessa icke några nya ekonomiska förpliktelser för kommunerna med avseende å polisväsendet. Att statsverkets bidrags-skyldighet i viss mån maximerats såvitt angår befattningshavare som ut-nämnes till eller erhåller förordnande å sin tjänst efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande synes härvidlag icke böra göra någon skillnad, eftersom det står de kommunala myndigheterna fritt att införa motsvarande bestämmelser i vederbörligt avlöningsreglemente eller annan kommunal föreskrift och nödigt rådrum i denna del förutsättes skola lämnas de kommunala myndigheterna. Polisdistriktets skyldighet att sedan innehavare av viss befattning över-förts å avgångsstat sörja för att de med befattningen förenade göro-målen bliva utförda lärer följa av det i polislagen upptagna allmänna stadgandet att i polisdistrikt polismän skola finnas anställda i den omfattning det erfordras för polisverksamhetens ombesörjande inom polisdistriktet. Med hänsyn till det anförda lärer någon ändring av polislagen icke vara erforderlig i förevarande sammanhang.

Såsom jag tidigare anfört torde några allmänna föreskrifter om kommunalt anställda befattningshavares skyldighet att vid övergång på den föreslagna av-gångsstaten vidkännas minskning av dem tillkommande löneförmåner icke böra utfärdas. Däremot lärer, såsom förut nämnts, i polisreglementet böra införas vissa föreskrifter om utvidgad tjänstgöringsskyldighet för befatt-ningshavare, som överförts på avgångsstat. Såvitt angår de statligt anställda befattningshavarna torde skyldigheten att vidkännas viss löneminskning i händelse av överföring på avgångsstat böra upptagas i civila avlöningsregle-mentet. Med biträdande av statskontorets förslag i ifrågavarande hänseende får jag förorda, att ett dylikt stadgande införes i de under 8 kap. nämnda reglemente intagna särskilda bestämmelserna för femte huvudtiteln. Förslag till kungörelse i ämnet framlägges i det följande. Jag vill här ånyo erinra om att för den händelse nytt avlöningsreglemente skulle komma att utfärdas torde böra övervägas huruvida icke för befattningshavare vid polisväsendet borde såsom förutsättning för rätten att övergå på det nya reglementet föreskrivas skyldighet att vid överföring på avgångsstat vidkännas den minskning i honom tillkommande löneförmåner som vid tiden för reglementets ikraftträdande är eller kan bliva föreskriven.

De författningsföreskrifter som utöver vad i det föregående nämnts äro erforderliga för avgångsstatens inrättande torde kunna sammanföras i en kun-görelse att utfärdas av Kungl. Maj:t, sedan riksdagens beslut i frågan anmälts. Ett utkast till sådan kungörelse torde få såsom bilaga fogas vid protokollet i detta ärende (*Bilaga A*).

I fråga om de statligt anställda befattningshavarna vid polisiväsendet torde kostnaderna i anledning av avgångsstatens inrättande få bestridas från de å vederbörande avlöningsstat upptagna anslagsposterna till avlöningar till ordinarie tjänstemän och till rörligt tillägg ävensom vederbörliga anslag till kris-tillägg. Någon uppräknig av ifrågavarande, förslagsvis betecknade anslagsposter synes icke nu vara erforderlig.

För bestridande av hithörande kostnader för de kommunalt anställda befattningshavarna torde lämpligen böra uppföras ett nytt anslag under femte huvudtiteln, vilket synes kunna benämnas: Ersättningar åt befattningshavare på avgångsstat vid polis- och åklagarväsendet. Beträffande anslagsbehovet för nästa budgetår torde vid ett inrättande av den ifrågasatta avgångsstaten förslag få framläggas i statsverkspropositionen till nästa års riksdag. För innevarande budgetår torde å tilläggsstat få äskas ett förslagsanslag, vars belopp med hänsyn till den uppenbara svårigheten att beräkna de kostnader, som kunna uppstå, torde kunna nominellt upptagas till 10 000 kronor.

Hemställan.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet skall inrättas en avgångsstat enligt de grunder, som angivits i det föregående,

dels godkänna inom socialdepartementet upprättat förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 52 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8),

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig förordats utfärda erforderliga bestämmelser angående avlöningsförmåner och tjänstgöringsskyldighet m. m. för statliga befattningshavare som överföras å avgångsstaten,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om sådan tillfällig ökning av antalet ordinarie statliga tjänster vid polis- och åklagarväsendet, som kan föranledas av befattningshavares överföring på avgångsstat,

dels ock till *Ersättningar åt befattningshavare på avgångsstat vid polis- och åklagarväsendet* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 10 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Lennart Sundkler.

Bilaga A.

Utkast

till

Kungörelse

om avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Med befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet avses i denna kungörelse

1. landsfogdar, landsfiskaler och sådana ordinarie tjänstebiträden åt dem, vilka åtnjuta polismans skydd och befogenhet, ävensom ordinarie befattningshavare vid poliskåren i Boden;

2. polismästare, vilka ej tillika innehava rådmantjänst, polisintendent, statspolisassistent, polisassessorer, polissekreterare och polisnotarier ävensom stadsfiskaler, i den mån sådana befattningshavare äro att anse såsom ordinarie, samt

3. i polisreglementet för riket den 6 juni 1925 avsedda ordinarie befattningshavare med ständigt förordnande.

2 §.

Befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet vare skyldig att, där så finnes påkallat med hänsyn till statens intresse, med frånträdande av tjänsteutövningen övergå på avgångsstat i enlighet med vad nedan sägs. Beslut här- om meddelas av Kungl. Maj:t efter hörande av vederbörande länsstyrelse ävensom, där fråga är om befattningshavare som avses i 1 § 2. och 3., vederbörande polisdistrikt. Befattningshavaren skall jämväl beredas tillfälle att yttra sig i ärendet.

För uppehållande av de göromål som äro förenade med befattning, vars innehavare överförs på avgångsstat, skall en ny motsvarande befattning inrättas. Lämnar förstnämnda befattnings innehavare avgångsstaten må hans befattning ej återbesättas.

3 §.

Därest befattningshavare, som är underkastad bestämmelserna i civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8), överföres på avgångsstat, skola i fråga om honom tillkommande avlöningsförmåner följande särskilda bestämmelser gälla.

1. Befattningshavare som utnämnts till eller erhållit förordnande å sin tjänst före denna kungörelsens ikraftträdande äger, såframt han icke underkastat sig skyldighet att vid övergång på avgångsstat vidkännas minskning i honom tillkommande löneförmåner, åtnjuta avlöning enligt de närmast före överförandet till avgångsstat för honom gällande grunderna, varvid emellertid skall iakttagas *dels* att inom vederbörlig löneklass lönen skall utgå med det belopp som fastställts för ortgruppen A, *dels* att kallortstillägg icke må utgå, *dels ock* att kristillägg må utgå endast i den mån sådan förmån jämlikt statsmakternas beslut tillkommer befattningshavare med rätt till rörligt tillägg.

2. Annan befattningshavare än under 1. avses äger i stället för lön åtnjuta avgångsarvode med följande belopp:

Lönegrad	Avgångsarvode kronor
A 7	2 580
A 10	3 000
A 12	3 360
A 15	4 140
A 18	4 920
A 22	6 000
A 23	6 300
A 24	6 660
A 28	8 160
A 29	8 520

Å avgångsarvode utgå rörligt tillägg och kristillägg under de förutsättningar och enligt de grunder, som gälla för befattningshavare, vilka icke överförts på avgångsstat.

3. Befattningshavare, som vid överförandet på avgångsstat innehar tjänstebostad i av statsverket disponerad lägenhet skall, såvida annat icke avtalats, avträda bostaden sist å fardag näst efter tre månader från överförandet. Under tid då befattningshavaren kvarbor i tjänstebostaden skola i fråga om ersättning för tjänstebostadens begagnande samt för bränsle och belysning ävensom beträffande skyldighet att upplåta utrymme i bostaden bestämmelserna i 6 kap. civila avlöningsreglementet i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

4. I 66 § 2 mom. civila avlöningsreglementet omförmälda förmåner skola icke tillkomma befattningshavaren.

4 §.

Annan befattningshavare än i 3 § sägs vare ej skyldig att vid överföring på avgångsstat vidkännas minskning i med tjänsten följande förmåner i vidare mån än han underkastat sig skyldighet därtill. På Kungl. Maj:t ankommer att i enlighet med vad nu sagts fastställa vilka förmåner som på avgångsstaten skola tillkomma befattningshavaren. Intill dess sådant beslut meddelats äger befattningshavaren uppbära oavkortade löneförmåner.

5 §.

Befattningshavare på avgångsstat är skyldig att, där Kungl. Maj:t funnit hinder därför ej föreligga, återinträda i tjänstgöring å egen eller annan befattning i statens eller vederbörande polisdistrikts eller i polisdistriktet helt eller delvis ingående kommuns tjänst, till vilken han enligt för honom gällande bestämmelser är skyldig att låta sig förflytta.

Befattningshavare, som i enlighet med vad nu sagts återinträtt i tjänstgöring, skall därigenom anses hava lämnat avgångsstaten.

6 §.

Tages befattningshavare, som överförts på avgångsstat, efter eget medgivande i anspråk för annan tjänstgöring i statens eller vederbörande polisdistrikts eller i polisdistriktet helt eller delvis ingående kommuns tjänst än sådan, till vilken han är skyldig att låta sig förflytta, vare han pliktig att avstå den honom tillkommande lönen å avgångsstaten, i den mån den sammanlagda avlöningen eljest skulle komma att överstiga vad befattningshavaren skulle ägt uppbära om han icke överförts på avgångsstat.

7 §.

Överföring på avgångsstat inverkar ej på befattningshavarens rätt till tjänste- och familjepension samt hans skyldighet att vidkännas pensionsavdrag ävensom att med pension avgå från befattningen.

8 §.

Polisdistrikts kostnader för avlöning av befattningshavare som är överförd på avgångsstat och för bidrag till pensionering av honom och hans familj gottgöres polisdistriktet av statsmedel. I fråga om befattningshavare som utnämnes till eller erhåller förordnande å sin tjänst mera än tre månader efter det denna kungörelse trätt i kraft må sådan gottgörelse dock ej utgå med högre belopp än som motsvarar tre fjärdedelar av den för befattningen fastställda slutlönen jämte därå belöpande rörligt tillägg och kristillägg eller motsvarande kommunala lönetillägg. Understiger nämnda belopp vad befattningshavaren skulle ägt uppbära därest han i stället för att överföras till avgångsstat avgått med ålderspension enligt för honom gällande bestämmelser, må dock statsbidraget utgå med belopp motsvarande vad befattningshavaren för sådant fall skulle ägt uppbära.

Uppkomma i anledning av befattningshavares överförande på avgångsstat för polisdistrikt andra kostnader än i första stycket avses, skola dessa kostnader i sin helhet gottgöras polisdistriktet av statsmedel.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.
